

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2015

Mikuláš Krupa

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Mikuláš Krupa

**Západná Sahara – cesta za mezinárodným
uznaním v geopolitickom kontexte**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Mikuláš Krupa**

Vedoucí práce: **Mgr. Martin Riegl, Ph.D.**

Oponent práce:

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

KRUPA, Mikuláš. *Západná Sahara – cesta za medzinárodným uznaním v geopolitickom kontexte*. Praha, 2015. 61 s. Bakalárska práca (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut politologických štúdií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Abstrakt

Práca sa primárne venuje otázke medzinárodného uznania Saharskej arabskej demokratickej republiky. Snaží sa prepojiť túto otázku s konfliktom v Západnej Sahare a geopolitickým kontextom, v ktorom sa tento konflikt odohráva. Spor predstavuje vážnu hrozbu pre regionálnu stabilitu a je prekážkou regionálnej spolupráce v oblasti Maghrebu. Z právneho pohľadu majú obyvatelia Západnej Sahary právo na sebaurčenie, ale napriek dlhoročným rokovaniam a viacerým pokusom OSN o usporiadanie referenda o budúcnosti územia, sa konflikt nepodarilo vyriešiť. Práca sa zameria aj na historický kontext a príčiny problému a vývoj záposaharskej otázky. V závere sa pokúsi zhrnúť poznatky a predostrieť zhodnotenie možností vyriešenia konfliktu.

Abstract

The primary concern of this thesis is the topic of international recognition of Sahrawi Arab Democratic Republic. It attempts to connect this issue with the conflict in Western Sahara and with the geopolitical context of this dispute. The dispute has constituted a major threat to regional stability and it impedes regional cooperation in the Maghreb region. From a legal perspective, the people of Western Sahara have the right to self-determination, but in spite of lengthy negotiations and several attempts at UN mandated referendums on the future of the territory, the conflict has not yet been resolved. The paper also focuses on the historical context and the origins of the dispute and the development of Western Sahara question. In the conclusion, it attempts to summarize the findings and to present the assessment of the possibilities of the dispute resolution.

Kľúčové slová

SADR, Západná Sahara, nezávislosť, geopolitika, uznanie, Maroko, sebaurčenie, Polisario

Keywords

SADR, Western Sahara, independence, geopolitics, recognition, Morocco, self-determination, Polisario

Rozsah práce: 104 350 znakov (od úvodu po záver)

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracoval samostatne a použil len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby bola práca prístupná pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 14. 5. 2015

Mikuláš Krupa

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval vedúcemu práce Mgr. Martinovi Rieglovi, Ph.D. za jeho ústretový prístup, odbornú pomoc a rady, ktoré mi poskytol pri vypracovávaní bakalárskej práce. Ďalej by som chcel vyjadriť vďaku svojej rodine za podporu v mojom štúdiu.

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

Západná Sahara - cesta za mezinárodním uznáním v geopolitickom kontexte

Autor: Mikuláš Krupa

Odbor a ročník : Politologie a mezinárodní vztahy, 2. ročník Bc. studia

Akademický rok: 2013/2014

Dátum odovzdania: máj 2015

Vedúci práce: Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Téma a cieľ práce

O Západnej Sahare sa niekedy hovorí ako o poslednej kolónii v Afrike. Od jej obsadenia Marokom na sklonku roku 1975, len krátko po odchode Španielov, až dodnes nebolo jej postavenie vyriešené. Pokusy OSN usporiadať na území Západnej Sahary referendum doteraz vždy stroskotali. Otázka Západnej Sahary je zaujímavá aj z medzinárodno-právneho hľadiska, kde vystupuje do popredia najmä právo na sebaurčenie národov. Zároveň je to ale téma, ktorá nie je v českom, resp. slovenskom, prostredí príliš známa. Za prvú naozajstnú lastovičku možno považovať dielo trojice autoriek – Pavlíny Springerovej, Michaely Kudynovej a Lenky Polcerovej s príznačným názvom *Západní Sahara – zapomenutý konflikt*, ktoré vyšlo v roku 2012. Tento konflikt je zabudnutý aj na svetovom fóre, hoci je Západná Sahara bohatá na nerastné bohatstvo.

Cieľom mojej práce bude analýza vývoja konfliktu a medzinárodného postavenia Západnej Sahary. To je do veľkej miere závislé na postoji regionálnych hráčov, veľmocí a medzinárodných organizácií. Chcel by som sa venovať motívom a záujmom týchto aktérov, pozrieť sa teda na prípad Západnej Sahary zo širšej geopolitickej a historickej perspektívy.

Výskumné otázky

Od cieľov práce sa odvíjajú aj samotné výskumné otázky. Aké sú dôvody patového stavu, čo sa týka medzinárodného uznania Západnej Sahary? Aké sú motívy najdôležitejších externých aktérov konfliktu? Zmenil sa v priebehu konfliktu postoj nejakého aktéra k riešeniu otázky Západnej Sahary?

Metodológia práce

Vo svojej práci použijem kvalitatívnu a empiricko-deskriptívnu metódu analýzy, na ktorej postavím svoju prípadovú štúdiu. Touto metódou sa budem snažiť nájsť príčiny vývoja konfliktu, motívy jednotlivých aktérov. V časti zaoberajúcej sa historickým exkurzom konfliktu využijem historickú metódu.

V závere sa na základe výsledkov pokúsím načrtnúť možnosti budúceho vývoja.

Predbežná štruktúra práce

- 1. Úvod**
- 2. Geografia Západnej Sahary**
- 3. História územia**
- 4. Vyhlásenie nezávislosti a súlad s medzinárodným právom**
- 5. Marocká okupácia a vojna**
- 6. Politika externých aktérov**
- 7. Postoj medzinárodného spoločenstva**
 - 7.1 Vývoj medzinárodného uznania SADR**
- 8. Perspektíva do budúcnosti**
- 9. Záver**

Predpokladaná literatúra

Neperiodická literatúra

DAMIS, John: Conflict in Northwest Africa : The Western Sahara Dispute. Stanford : Stanford University 1983.

BRZEZINSKI, Zbigniew. Velká šachovnice: k čemu Ameriku zavazuje její globální převaha. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999.

BOUKHARS, A., & ROUSELLIER, J. (2014). Perspectives on Western Sahara: Myths, nationalisms, and geopolitics.

- GEDLU, Mesfin. Subsaharská Afrika: problémy demokracie, nacionalismu a mezinárodních vztahů. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998.
- HAINSWORTH, P., & MCCLOSKEY, S. (2000). The East Timor question: the struggle for independence from Indonesia. London, I.B. Tauris.
- LEITE, P. P., & OLSSON, C. (2006). The Western Sahara conflict: The role of natural resources in decolonization. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet.
- MARTÍN, P. S. (2010). Western Sahara: The refugee nation. Cardiff: University of Wales Press.
- PLECHANOVÁ, Běla a kol.: Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995. Praha: ISE 1997.
- RIEGL, Martin: Problematika kvazistátů : typologie a trendy vývoje. Dizertační práce, Praha: FSV UK 2010.
- SHELLEY, T. (2004). End game in the Western Sahara: What future for Africa's last colony?. London: Zed.
- SOLÀ-MARTÍN, A. (2006). United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara. Lewiston, N.Y: Edwin Mellen Press.
- SPRINGEROVÁ, Pavlína, Michaela KUDYNOVÁ a Lenka POLCEROVÁ. Západní Sahara - zapomenutý konflikt. Olomouc: Periplum. 2012.
- UBIETO ARTETA, Antonio. Dějiny Španělska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995.
- ZUNES, Stephen a Jacob MUNDY. Western Sahara: war, nationalism, and conflict irresolution. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 2010.

Periodická literatura

- BENABDALLAH, Karima. The Position of the European Union on the Western Sahara Conflict. Journal of Contemporary European Studies [online]. 2009, vol. 17, issue 3, s. 417-435.
- DUNBAR, Charles. Saharan Stasis: Status and Future Prospects of the Western Sahara Conflict. Middle East Journal [online]. 2000, vol. 54, issue 4, s. 522-545.
- FRANCK, Thomas M.: The Stealing of the Sahara. American Journal of International Law, Vol. 70, No. 4 (Oct., 1976), s. 694-721.

- MUNDY, Jacob A. "Seized of the Matter": The UN and the Western Sahara Dispute. *Mediterranean Quarterly* [online]. 2004, vol. 15, issue 3, s. 130-148.
- NOVAIS, Rui Alexandre. An unfinished process: the Western Sahara as a post-scriptum of the colonial period. *Africana Studia* [online]. 2009, issue 12, s. 59-66.
- OHAEBULAM, F. Ugboaja. Ethical Issues in U.S. Policy on the Western Sahara Conflict. *Mediterranean Quarterly* [online]. 2002, vol. 13, issue 4, s. 88-115.
- OMAR, Sidi M. The right to self-determination and the indigenous people of Western Sahara. *Cambridge Review of International Affairs* [online]. 2008, vol. 21, issue 1, s. 41-57.
- PAZZANITA, Anthony G. International Law and the Question of Western Sahara. *International Journal of African Historical Studies* [online]. 2008, vol. 41, issue 2, s. 342-344.
- ROUSSELLIER, Jacques Eric. Quicksand in the Western Sahara? From Referendum Stalemate to Negotiated Solution. *International Negotiation* [online]. 2005-06-01, vol. 10, issue 2, s. 311-336.
- SAIDY, Brahim. American Interests in the Western Sahara Conflict. *American Foreign Policy Interests* [online]. 2011, vol. 33, issue 2, s. 86-92.
- SPECTOR, Samuel J. Western Sahara and the Self-Determination Debate. *Middle East Quarterly* [online]. 2009, vol. 16, issue 3, s. 33-43.
- ZUNES, Stephen. Algeria, the Maghreb Union, and the Western Sahara stalemate. *Arab Studies Quarterly* [online]. 1995, vol. 17, issue 3, s. 23-36.

Dokumenty

Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN:

Resolution 1514 (XV), 14 December 1960

Resolution 1541 (XV), 15 December 1960

Resolution 1654 (XVI), 27 November 1961

Resolution 2625 (XXV), 24 October 1970

A/Res/20/2072 1965 (16.12.65)

A/Res/21/2229 1966 (20.12.66)

A/Res/22/2354 1967 (19.12.67)

A/Res/23/2428 1968 (18.12.68)
A/Res/24/2591 1969 (16.12.69)
A/Res/25/2711 1970 (14.12.70)
A/Res/27/2983 1972 (14.12.72)
A/Res/28/3162 1973 (14.12.73)
A/Res/29/3292 1974 (13.12.74)
A/Res/30/3458 1975 (10.12.75)
A/Res/31/45 1976 (01.12.76)
A/Res/32/22 1977 (28.11.77)
A/Res/33/31 1978 (13.12.78)
A/Res/34/37 1979 (21.11.79)
A/Res/35/19 1980 (11.11.80)
A/Res/36/46 1981 (24.11.81)
A/Res/37/28 1982 (7.12.82)
A/Res/38/40 1983 (7.12.83)
A/Res/39/40 1984 (5.12.84)
A/Res/40/50 1985 (2.12.85)
A/Res/41/16 1986 (31.10.86)
A/Res/42/78 1987 (4.12.87)
A/Res/43/33 1988 (22.08.88)
A/Res/44/88 1989 (11.12.89)
A/Res/45/21 1990 (20.11.90)
A/Res/46/67 1991 (11.12.91)
A/Res/47/25 1992 (16.11.92)
A/Res/48/49 1993 (10.12.93)
A/Res/49/44 1994 (9.12.94)
A/Res/50/36/ 1995 (6.12.95)

A/Res/51/143 1996 (13.12.96)
A/Res/52/75 1997 (26.02.98)
A/Res/53/64 1998 (24.02.99)
A/Res/54/87 1999 (04.02.00)
A/Res/55/141 2000 (22.02.01)
A/Res/56/ 69 2001 (22.02.02)
A/Res/57/135 2002 (25.02.03)
A/Res/58/109 2003 (17.12.03)
A/Res/59/131 2004 (25.01.05)
A/Res/60/144 2005 (18.01.06)
A/Res/61/415 2006

Rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN:

U.N. Security Council. Resolution 377 (1975)
U.N. Security Council. Resolution 379 (1975)
U.N. Security Council. Resolution 380 (1975)
U.N. Security Council. Resolution 621 (1988)
U.N. Security Council. Resolution 658 (1990)
U.N. Security Council. Resolution 690 (1991)
U.N. Security Council. Resolution 725 (1991)
U.N. Security Council. Resolution 809 (1993)
U.N. Security Council. Resolution 907 (1994)
U.N. Security Council. Resolution 973 (1995)
U.N. Security Council. Resolution 995 (1995)

Medzinárodný súdny dvor, Advisory Opinion on Western Sahara (1975).

Peace Plan for Self-Determination of the People of Western Sahara. U.N.

Obsah

Zoznam skratiek	2
Úvod.....	3
Štruktúra práce a metóda.....	6
1. Problematika neuznaných štátov	7
1.1. Úvod do problematiky neuznaných štátov.....	7
1.2. Pohľad medzinárodného práva na prípad Západnej Sahary.....	8
2. Geografická a geopolitická charakteristika Západnej Sahary	10
2.1. Geografia Západnej Sahary	10
2.2. Prírodné bohatstvo	11
2.3. Geopolitický význam	14
3. Obyvateľstvo.....	17
4. Dejiny Západnej Sahary do prelomu rokov 1975 a 1976	19
4.1. Predkoloniálne obdobie	19
4.2. Španielska kolónia	19
4.3. Záver španielskej vlády	20
5. Vojský konflikt v Západnej Sahare	23
6. Postoj externých aktérov a medzinárodného spoločenstva.....	28
6.1. Vývoj medzinárodného uznania SADR	28
6.2. Spojené štáty americké	31
6.3. Španielsko	34
6.4. Francúzsko	36
6.5. Alžírsko.....	38
6.6. Európska únia	39
6.7. Organizácia africkej jednoty (Africká únia) a Organizácia Spojených národov	41
7. Záver	45
Summary	48
Použitá literatúra.....	49
Zoznam príloh.....	56
Prílohy.....	57

Zoznam skratiek

AÚ	Africká únia
EEZ	<i>Exclusive Economic Zone</i> Exkluzívna ekonomická zóna
Front Polisario	<i>Frente Popular de Liberación de Saguía el Hamra y Río de Oro</i> Ľudový front oslobodenia Sakiját al-Hamra a Río de Oro
ICJ	<i>International Court of Justice</i> Medzinárodný súdny dvor
MINURSO	<i>Mission des Nations Unies pour l'Organisation d'un Référendum au Sahara Occidental</i> Misia OSN pre referendum v Západnej Sahare
OAJ	Organizácia africkej jednoty
SADR	<i>Sahrawi Arab Democratic Republic</i> Saharská arabská demokratická republika
UNCLOS	<i>United Nations Convention on the Law of the Sea</i> Dohovor OSN o morskom práve

Úvod

Témou predkladanej bakalárskej práce je problematika medzinárodného postavenia Západnej Sahary. Toto územie bolo od konca 19. storočia do roku 1975 španielskou kolóniou a často je dnes označované za poslednú kolóniu v Afrike. Územie Západnej Sahary však v súčasnosti nie je okupované európskym štátom, ale susedným Marokom, ktoré má samo bohatú skúsenosť s koloniálnou nadvládou, keďže do roku 1956 bolo francúzsko-španielskym protektorátom. Západná Sahara tak predstavuje územie, kde nebol dokončený proces dekolonizácie následkom zásahu externých aktérov. Okrem spomenutého Maroka bola týmto aktérom do roku 1979 aj Mauritánia. Kľúčový bol v tomto ohľade postoj a ambície marockého kráľa Hassana II., ktorý bol odhodlaný (prevažne z vnútropolitických dôvodov) získať pre Maroko ďalšie územie a z tohto dôvodu vyhlásil 16. novembra 1975 tzv. Zelený pochod - pochod 350-tisíc Maročanov, ktorého cieľom bolo využiť mocenské vákuum na tomto riedko osídlenom území a pričleniť ho k Maroku (Springerová, Kudynová a Polcerová, 2012, s. 30). Väčšinu z príslušníkov pochodu tvorili chudobní marockí roľníci, sprevádzaní jednotkami marockej armády, proti ktorej sa zdvihol odpor miestneho obyvateľstva.

Španielsko, nachádzajúce sa v polovici 70. rokov 20. storočia v zložitej vnútro- a zahraničnopolitickej situácii, sa 14. novembra 1975 dohodlo v tzv. madridskej zmluve s Marokom a Mauritániou na dočasnej trojstrannej správe západosaharského územia. Tá mala preklenúť obdobie postupného sťahovania španielskych jednotiek a vytvoriť podmienky pre konanie referenda o budúcnosti územia. Na územie Západnej Sahary tak vstúpili marocké a mauritánske vojenské jednotky, pričom tam nehodlali zostať len dočasne. Front Polisario, založený už v roku 1973 na obranu záujmov miestneho obyvateľstva, vyhlásil v dôsledku tohto nepriaznivého vývoja 27. februára 1976 Saharskú arabskú demokratickú republiku, vyhlásil sa za jej exilovú vládu a začal klásť okupačným jednotkám odpor (Willis, 2012, s. 277). Menšia a vojensky slabšia Mauritánia vyčerpaná bojmi podpísala v roku 1979 s Polisariom prímerie a neskôr uznala nezávislosť Západnej Sahary. Väčšie a ekonomicky vyspelejšie Maroko sa najmä vďaka materiálnej, vojenskej a diplomatickej podpore, predovšetkým zo strany USA, Francúzska a Saudskej Arábie, dokázalo udržať na území Západnej Sahary a po prímerí uzavretom v roku 1991 kontroluje väčšinu západosaharského územia.

Maroko sa od počiatkov okupácie snaží presvedčiť na diplomatickom poli medzinárodné spoločenstvo o svojom historickom nároku na západosaharské územie a zároveň doň investuje nemalé finančné prostriedky, aby stabilizovalo svoje postavenie na území. Investície smerujú do nevyhnutnej infraštruktúry a bytovej výstavby, ekonomického rozvoja regiónu, výstavby bermov (zemných valov) na hranici so západosaharským územím pod kontrolou Polisaria. Pohľad medzinárodného práva je z marockého pohľadu nepriaznivý. Medzinárodný súdny dvor už v roku 1975 vo svojom poradnom stanovisku deklaroval, že Západná Sahara má právo na sebaurčenie a jeho vyjadrenie všeobecným ľudovým hlasovaním.

Prípád Západnej Sahary predstavuje istú analógiu prípadu Východného Timoru v juhovýchodnej Ázii. Ten tiež krátko po opustení Portugalcami v polovici 70. rokov obsadila susedná Indonézia. Na prípade Východného Timoru je možné vidieť, že sú to nielen domáce okolnosti, ktoré ovplyvňujú budúcnosť podobných kvázi-štátov, ale aj postoj medzinárodného spoločenstva, veľmocí (vrátane bývalého kolonizátora), resp. susedných štátov. V roku 1999 pomohlo medzinárodné spoločenstvo v nájdení zmiery medzi Indonéziou a Východným Timorom. K tomu však došlo až po krvavých udalostiach predošlých rokov, keďže dôležité západné štáty boli dlho neochotné vynútiť medzinárodné právo a podobne ako v prípade Západnej Sahary bol agresor podporovaný vojensky, finančne a diplomaticky, predovšetkým Spojenými štátmi americkými (Hainsworth a McCloskey, 2000, s. 167-168). Východný Timor tak mohol v roku 2002 získať nezávislosť, plné medzinárodné uznanie a vstúpiť do OSN.

Obidva prípady spája ešte viac spoločných okolností. Portugalsko, podobne ako Španielsko, prekonalo v polovici 70. rokov zmenu režimu a čelilo dekolonizačným tlakom vo svojich rozľahlých kolóniách, ktoré bolo na rozdiel od Španielska odhodlané brániť vojensky. Po zrútení pravicovej autoritárskej vlády po ľavicovom puči v roku 1974 došlo k ukončeniu vojny v zámorských územiach a uvoľneniu ich cesty za nezávislosťou. V Angole a Mozambiku, dvoch najväčších portugalských kolóniách, sa k moci dostali ľavicové režimy a v oboch štátoch vypukla občianska vojna, pričom predovšetkým Spojené štáty a neďaleká Juhoafrická republika podporovali v daných konfliktoch pravicové hnutia v boji proti vládnym režimom. USA sa prirodzene obávali, že k nastoleniu ľavicových režimov môže dôjsť aj na Východnom Timore alebo v Západnej Sahare, keďže aj na čele Španielska stál desaťročia pravicový generál

Franco. Susedné štáty – Maroko a Indonézia – tak predstavovali pre USA istú záruku zastaveniu šírenia sovietskeho vplyvu. USA v tej dobe opúšťali po jedenásťročnej plnej vojenskej účasti Vietnam, kým v Európe naštartoval nový nemecký kancelár Willy Brandt tzv. Ostpolitik a v Helsinkách došlo na Konferencii o bezpečnosti a spolupráci v Európe k podpísaniu Záverečného aktu, ktorý podpísali aj Spojené štáty, ale zároveň predstavoval emancipáciu ZSSR a štátov východného bloku. Pád pravicových autoritárskych režimov v Španielsku a Portugalsku tak prišiel pre USA v pomerne nevhodnom čase. Tieto dva štáty boli síce nedemokratické, ale zároveň boli antikomunistické a Portugalsko bolo dokonca jedným zo zakladajúcich štátov Severoatlantickej aliancie v roku 1949. Preto jestvovali dôvodné obavy, že sa bývalé kolónie týchto krajín obrátia na Sovietsky zväz, čomu chceli Spojené štáty pochopiteľne zabrániť. V regióne Maghrebu navyše predstavovalo hrozbu ľavicovo orientované Alžírsko (regionálny rival Maroka), ktoré bolo dlhodobo podporované Sovietskym zväzom. USA preto upriamili svoju pozornosť na relatívne stabilné a ideologicky bližšie Maroko.

Cieľom mojej práce bude analýza vývoja konfliktu v Západnej Sahare a jej medzinárodného postavenia a geopolitického významu. Jej medzinárodné postavenie je do veľkej miere závislé na postoji regionálnych hráčov, veľmocí a medzinárodných organizácii, keďže Západná Sahara je napriek svojej značnej rozlohe veľmi málo ľudnaté územie a kapacity Polisaria sú oproti ostatným aktérom neporovnateľne menšie. Chcel by som sa preto venovať motívom a záujmom týchto aktérov. Skúmať teda prípad Západnej Sahary zo širšej geopolitickej a historickej perspektívy. S otázkou statusu územia a externými aktérmi súvisí aj pohľad medzinárodného práva na sebaurčenie Západnej Sahary. Takisto by som chcel venovať pozornosť geopolitickému významu a prírodnému bohatstvu Západnej Sahary, ktoré by mohlo zaručiť životaschopnosť nezávislého štátu. S cieľmi práce priamo súvisia samotné výskumné otázky. Prvá z nich sa pýta, *aké sú dôvody patového stavu, čo sa týka medzinárodného uznania Západnej Sahary?* S tým súvisia vedľajšie otázky: *Aké sú motívy najdôležitejších externých aktérov konfliktu a zmenil sa v priebehu konfliktu postoj nejakého aktéra k riešeniu otázky Západnej Sahary?* Druhá otázka znie, *aká je perspektíva medzinárodného statusu Západnej Sahary; je možné dospieť ku kompromisu, ktorý by uspokojil obidve strany sporu?*

Štruktúra práce a metóda

Po úvodnej časti, ktorá sa zameriava na ciele práce, výskumné otázky, načrtnutie štruktúry práce a použítú metódu, nasleduje časť venovaná problematike neuznaných štátov a pohľadu medzinárodného práva na prípad Západnej Sahary. Práca pokračuje geografickou charakteristikou a časťou o nerastnom bohatstve Západnej Sahary a jej geopolitickom význame. Ďalej sa v práci zaoberám históriou územia, obdobím kolonizácie a počiatkom konfliktu, kedy dochádza k vyhláseniu SADR. V tejto časti využívam historicko-deskriptívnu metódu. Nasleduje opis vojenského konfliktu medzi Marokom a Polisariom, najmä z pohľadu zahraničnopolitického. Potom pristupujem k otázke medzinárodného uznania SADR. Ďalej sa zaoberám zásahmi externých aktérov do konfliktu a postojom medzinárodných organizácií, predovšetkým OSN, ale aj Organizácie africkej jednoty (neskôr AÚ) či Európskej únie. V tejto časti práce používam empiricko-analytickú metódu, na ktorej postavím svoju prípadovú štúdiu. Touto metódou sa snažím nájsť príčiny dynamiky konfliktu a motívov jednotlivých aktérov. V závere sa pokúšam o zhrnutie práce a vyvodenie záverov v oblasti perspektívy vývoja statusu západosaharského územia a vyriešenia sporu, ktorý sa tiahne už štyri dekády a znemožňuje regionálnu spoluprácu v Maghrebe, ktorá sa odvíja od vzťahov Maroka a Alžírsku, dvoch významných aktérov sporu o Západnú Saharu.

1. Problematika neuznaných štátov

1.1. Úvod do problematiky neuznaných štátov

Existencia neuznaných štátov predstavuje dôležitý aspekt medzinárodných vzťahov. Vo svete rozdelenom konvenčne na suverénne štáty a závislé územia totiž figurujú aj iné entity, súhrnne označované ako kvázištáty (Riegl, 2010, s. 20). Medzi kvázištáty sa okrem iných zaraďujú aj neuznané štáty. Medzinárodné uznanie je nevyhnutný predpoklad pre dosiahnutie statusu suverénneho štátu v medzinárodných vzťahoch a medzinárodnom práve (Fabry, 2010, s. 7). Suverénny štát musí okrem uznania spĺňať geografické (zaberať istú časť povrchu zemskej súše a mať prirodzenú populáciu) a politické charakteristiky (disponovať vnútornou suverenitou a medzinárodným uznaním) (Riegl, 2010, s. 27-28). Medzinárodné uznanie (vonkajšia suverenita) znamená prijatie entity suverénnymi štátmi medzi seba, čím priznajú uznanému štátu práva a povinnosti v medzinárodných vzťahoch (Fabry, 2010, s. 7). Kvázi-štáty majú problém so splnením jednej alebo viacerých geografických a politických charakteristík, typicky so suverenitou. Často bývajú medzi kvázištáty zaraďované aj suverénne štáty, disponujúce medzinárodným uznaním, ale vnútorne nefunkčné (*failed states*). Na druhej strane, jestvujú vnútorne fungujúce štáty, u ktorých absentuje medzinárodné uznanie.

Počas dekolonizácie bol postoj medzinárodného spoločenstva k vzniku nových štátov priaznivý, ale bol obmedzený len na koloniálne územia. V roku 1960 schválilo Valné zhromaždenie OSN uprostred práve prebiehajúcej dekolonizácie dve dôležité rezolúcie – rezolúciu č. 1514 (XV) s názvom *Deklarácia o priznaní nezávislosti kolonizovaným krajinám a národom* a rezolúciu č. 1541 (XV), ktorá okrem iného definuje tri spôsoby dosiahnutia sebaurčenia pre nesamosprávne územia. V rezolúcii č. 1514 (XV) deklaruje OSN snahu o dosiahnutie slobody a nezávislosti pre národy, predovšetkým pre poručenské územia OSN¹ a nesamosprávne územia (A/RES/15/1514 1960). Podľa rezolúcie č. 1541 (XV) môže nesamosprávne územie dosiahnuť plnú samosprávu tromi spôsobmi, a to: vznikom suverénneho nezávislého štátu, voľného pridružením s nezávislým štátom alebo prostredníctvom inkorporácie do nezávislého

¹ Väčšina poručenských území bola dedičstvom zaniknutej Spoločnosti národov a jej mandátnych území, ktoré zverila Spoločnosť národov do poručenia poväčšine európskym štátom po prvej svetovej vojne. Išlo o bývalé územia štátov porazených v prvej svetovej vojne – Osmanskej ríše a Nemecka.

štátu (A/RES/15/1541 1960). V roku 1962 založila OSN Špeciálny výbor pre dekolonizáciu, ktorý má za úlohu dohliadať na implementáciu rezolúcie č. 1514 (OSN, 2014a). Spojené národy zameriavajú dodnes svoje dekolonizačné úsilie predovšetkým na nesamosprávne územia (OSN, 2014a). V súčasnosti je týchto území sedemnášť, žijú v nich asi dva milióny ľudí, pričom asi štvrtina z nich žije v Západnej Sahare, jedinom africkom území zo zoznamu.

Po dokončení procesu dekolonizácie kladie medzinárodné spoločenstvo dôraz na zachovanie statu quo a dodržiavanie normy teritoriálnej integrity, čo zabraňuje vyriešeniu problému kvázištátov (Riegl, 2010, s. 97). Prípád Západnej Sahary predstavuje dedičstvo nedokončenej dekolonizácie a tak má v porovnaní s inými kvázištátmi oporu v medzinárodnom práve. Najvýznamnejším aspektom suverénneho štátu, ktorý chýba SADR je medzinárodnopolitický aspekt. Napriek skutočnosti, že je Západná Sahara ilegálne okupovaná Marokom, absentuje významné medzinárodné uznanie SADR a jej existencia je navyše teritoriálne spochybnená marockou prítomnosťou na väčšine nárokovaného územia (Riegl, 2010, s. 61). Počet štátov uznávajúcich SADR variuje v posledných rokoch medzi 45 až 50 štátmi, nie je medzi nimi ani jedna z veľmocí.

1.2. Pohľad medzinárodného práva na prípad Západnej Sahary

Pohľad medzinárodného práva predstavuje významný aspekt problematiky neuznaných štátov. Výnimkou nie je ani Západná Sahara, pre ktorej seaurčenie je vývoj medzinárodného práva po roku 1945 priaznivý, od roku 1963 sa totiž nachádza na zozname nesamosprávnych území, ktorý vedú Spojené národy (OSN, 2014b). Navyše je najväčšie a najľudnatejšie z území na tomto zozname. Bola naň pridaná ešte ako španielske územie po tom, ako Španielsko poslalo v roku 1962 OSN potrebné štatistické a technické informácie o území, na ich základe bolo Západnej Sahare potvrdené viacerými rezolúciami Valného zhromaždenia právo na seaurčenie (Corell, 2002, s. 2).

Valné zhromaždenie OSN prijalo 13. decembra 1974 rezolúciu č. 3292, v ktorej opätovne potvrdzovalo právo Západnej Sahary na seaurčenie a reagovalo na marocké a mauritánske apely o budúcnosti územia tým, že sa rozhodlo vyhovieť im a požiadalo Medzinárodný súdny dvor o poradné stanovisko (A/RES/29/3292 1974). Podľa stanoviska Medzinárodného súdneho dvora zo 16. októbra 1975 neexistujú žiadne právne väzby, ktoré by bránili v aplikácii rezolúcie OSN o priznaní nezávislosti

kolonizovaným krajinám a národom z roku 1960 na prípad Západnej Sahary, ktorá má teda právo na sebaurčenie, vyjadrené formou slobodnej voľby miestneho obyvateľstva (Medzinárodný súdny dvor, 1975). ICJ takisto skonštatoval, že Západná Sahara nebola pred španielskou kolonizáciou z právneho hľadiska *terra nullius*², ale obývali ju organizované kmene. Navyše ani Španielsko nepostupovalo pri kolonizácii ako v prípade *terra nullius*, ale bralo do úvahy organizovanosť miestnych obyvateľov tak, že vzalo územie Západnej Sahary pod ochranu na základe dohôd s predstaviteľmi miestnych kmeňov (Medzinárodný súdny dvor, 1975). Právne väzby medzi miestnymi kmeňmi a Marokom či Mauritániou v čase španielskej kolonizácie neboli podľa posudku ICJ dostatočné na to, aby si Maroko a Mauritánia mohli na ich základe nárokovať územie Západnej Sahary.

Dňa 14. novembra 1975 bola v Madride medzi Španielskom, Marokom a Mauritániou uzavretá *Deklarácia princípov vo veci Západnej Sahary* (tzv. madridská zmluva), ktorou Španielsko ako administratívna moc na území Západnej Sahary previedlo svoje právomoci do rúk dočasnej trojstrannej správy. Španielsko v zmluve potvrdzuje odhodlanie dekolonizovať Západnú Saharu tým, že ukončí svoju prítomnosť na území, pričom sa na správe budú dočasne podieľať aj Maroko a Mauritánia (United Nations Peacemaker, 1975). Zmluvné strany sa zaviazali rešpektovať názory miestneho obyvateľstva, vyjadrené prostredníctvom *Džemátu*³, i Chartu OSN a prispieť tak k mieru a medzinárodnej bezpečnosti (United Nations Peacemaker, 1975). Dňa 26. februára 1976 informovalo Španielsko generálneho tajomníka OSN, že ukončilo svoju prítomnosť na území Západnej Sahary a zrieklo sa nad ním zodpovednosti, čím de facto prenechalo správu Maroku a Mauritánii (Corell, 2002, s. 2). Madridská zmluva ale de iure neprenášala administratívnu právomoc na Maroko a Mauritániu (Springerová et al., 2012, s. 31). Na takýto unilaterálny krok Španielsko koniec-koncov ani nemalo právo a preto vzniklo po odchode Španielska na území právne vákuum – územie síce zostalo na zozname nesamosprávnych území OSN, ale oficiálne nemá správcu (*administrative power*)⁴ (Corell, 2002, s. 2).

² *Terra nullius* (doslova „zem nikoho“) je termín používaný v medzinárodnom práve pre územia nepodliehajúce žiadnej moci a teda právne zmocniteľné prostredníctvom okupácie.

³ Všeobecné zhromaždenie Sahary.

⁴ Ako jediné zo zoznamu nesamosprávnych území.

2. Geografická a geopolitická charakteristika Západnej Sahary

2.1. Geografia Západnej Sahary

Západná Sahara je územie, nachádzajúce sa v severozápadnej Afrike na pobreží Atlantického oceánu. Je obklopené tromi štátmi, pričom celková dĺžka pozemných hraníc dosahuje 2 046 kilometrov, málo členité západosaharské pobrežie je dlhé 1 110 kilometrov (CIA, 2014, s. 1). Západná Sahara hraničí na severe s Marokom, na severovýchode s Alžírskom a na východe a juhu s Mauritániou.⁵ Rozloha územia dosahuje 266-tisíc kilometrov štvorcových, čo je viac ako má napríklad Spojené kráľovstvo (CIA, 2014, s. 1).

Hranice dnešnej Západnej Sahary (vtedy ešte ako španielskej kolónie) boli postupne stanovené a upravené dohodami medzi Španielskom a Francúzskom, vtedajšími jedinými kolonizátormi v priestore Maghrebu. V dohode z roku 1900 sa mocnosti dohodli v otázke južnej a východnej hranice (dnešné hranice s Mauritániou a Alžírskom) a napokon v rokoch 1904 a 1912 dospeli ku kompromisu aj v otázke delimitácie severnej hranice, s ktorou veľmi úzko súviselo vymedzenie sfér vplyvu v Maroku (The Geographer, 1961, s. 3).

Západná Sahara sa vyznačuje prevažne nížinatým povrchom, územie je zväčša pokryté piesočnatou a skalnatou púšťou, krajina sa mierne zdvíha iba na juhu a severovýchode, pričom najvyšší bod dosahuje len 805 m n. m. (CIA, 2014, s. 1). Viac ako štyri pätiny územia sú pokryté piesčitou pôdou nevhodnou na poľnohospodárske účely (Springerová et al., 2012, s. 17). Podnebie je suché kontinentálne⁶, vyznačujúce sa suchými chladnými zimami a extrémne horúcim letným obdobím (Besenyö, 2009, s. 14). Vlhkosť vzduchu je pre blízkosť oceánu vysoká, často spôsobuje hmlisté počasie, ale napriek tomu sú zrážky v celej Západnej Sahare veľmi vzácne, dokonca aj v Dachle na atlantickom pobreží dosahujú len 45 milimetrov ročne (Besenyö, 2009, s. 14). Pre spomenuté geografické a klimatické charakteristiky je Západná Sahara napriek nízkej hustote obyvateľstva odkázaná na dovoz potravín, čo spolu s nedostatkom vody predstavuje potenciálne humanitárne nebezpečenstvo do budúcnosti.

⁵ Dĺžka hranice s Marokom je 443 kilometrov, hranice s Alžírskom 42 kilometrov a hranica s Mauritániou je dlhá až 1 561 kilometrov (CIA, 2014, s. 1).

⁶ Tento fakt je spôsobený studeným Kanárskym prúdom, ktorý má podobné účinky ako Humboldtov (Peruánsky) prúd na klímu prímorských oblastí severného Chile a južného Peru (púšť Atacama).

Západnú Saharu možno rozdeliť na tri geografické celky, a to Sakíjat al-Hamra (Río Rojo)⁷ na severe, oblasť bohatú na fosfáty; stredovýchod okolo mesta Geltat Zemmur a na južný región Río de Oro. Územie Španielskej Sahary bolo kedysi rozdelené na dva celky – Sakíjat al-Hamra a Río de Oro.

Územie Západnej Sahary je v súčasnosti rozdelené obrannými bermami (zemnými valmi), ktoré Maroko postavilo, aby oddelilo územie pod svojou kontrolou od tej časti Západnej Sahary, nad ktorou má vládu Polisario. Bermy začalo Maroko stavať už na začiatku 80. rokov 20. storočia za výdatnej zahraničnej podpory, aby mohlo efektívnejšie spravovať okupovanú časť Západnej Sahary (Zunes, Mundy, 2010, s. 3). V bojoch totiž predstavovala mobilita síl Polisaria pre Maroko veľké problémy. Krajina severnej časti Západnej Sahary totiž poskytuje možnosť úkrytu pre malé ozbrojené skupiny a je tak výhodná pre podnikanie gerilových útokov, kým rovná a riedko osídlená južná časť je zase príliš rozľahlá na efektívnu kontrolu územia (Jensen, 2013, s. 5-6). Obrannými valmi dokázali marocké sily stabilizovať svoje postavenie a pomaly postupovať ďalej do vnútrozemia.

Z hľadiska politickej geografie podľa klasifikácie Jeffreyho Herbsta patria štáty Sahelu medzi tzv. *hinterland countries*, oblasti s nepriaznivou politickou geografiou (Riegl, 2013, s. 102). Západná Sahara vykazuje obdobné charakteristiky ako ostatné územia v tejto časti Afriky – dôsledkom nepriaznivej fyzickej geografie vykazuje extrémne nízku hustotu obyvateľstva s nerozptýlenými oblasťami s vysokou koncentráciou obyvateľstva, čoho výsledkom je ťažko ovládateľné územie (Riegl, 2013, s. 102). Marocké investície do infraštruktúry a výstavby obranných valov predstavujú pokusy o prekonanie nepriaznivej geografie územia. Tieto projekty sú síce finančne náročné, na druhej strane predstavujú pre Maroko úľavu (i finančnú), pretože mu umožňujú efektívnejšie spravovať a (počas vojny) brániť územie. V roku 1979, keď vojenský konflikt v Západnej Sahare dosiahol svoj vrchol, tvorili vojenské výdavky okolo štyridsať percent štátneho rozpočtu Maroka (Rubin, 2009, s. 233).

2.2. Prírodné bohatstvo

Navzdory pomerne nepriaznivým klimatickým a geomorfologickým podmienkam je Západná Sahara zaujímavá z hľadiska územného využitia. Disponuje totiž bohatým

⁷ Pomenovaný podľa rovnomennej rieky.

prírodným bohatstvom. Nachádzajú sa tu predovšetkým bohaté ložiská fosfátov a železnej rudy, takisto ako aj ložiská uránu, titanu a možné významné náleziská ropy a zemného plynu; na dôvažok sú pobrežné vody Atlantického oceánu bohaté na ryby (Leite, Olsson a Shelley, 2006, s. 4).

Španielska koloniálna vláda iniciovala geologické prieskumy fosfátových ložísk od 40. rokov 20. storočia, ale s ťažbou sa začalo až v roku 1972, teda len tesne pred španielskym odchodom z územia (Leite et al., 2006, s. 30). Podľa Springerovej et al. (2012) je Západná Sahara tretí najväčší producent fosfátov na svete⁸ a pre nízku domácu spotrebu dokonca najväčší exportér tejto dôležitej zložky priemyselných hnojív. Maroko kontroluje ložiská fosfátov, ktoré tak významne posilňujú jeho prítomnosť v Západnej Sahare, pretože v odvetví pracujú marockí osadníci a plynie z neho Maroku značný zisk (Hagen, 2008, s. 292).

Prírodné fosfáty predstavujú dôležitú surovinu v modernom intenzívnom poľnohospodárstve, pričom dopyt po fosfátoch a ich cena na svetových trhoch neustále rastie (Jensen, 2013, s. 20). Predstavujú v súčasnosti základný zdroj fosforu, dôležitej zložky priemyselných hnojív (Cordell, 2010, s. 1). Fosfáty sú neobnoviteľnou surovinou⁹ a je pravdepodobné, že v budúcnosti nastane fosfátový vrchol, podobný vrchol, aký má podľa niektorých odborníkov na fosílnu palivá nastat' v ťažbe ropy (Cordell, 2010, s. 1). Fosfor sa ale nedá nahradiť ako fosílna palivá obnoviteľnými zdrojmi energie – nejestvuje žiadna náhradka – riešenie potenciálneho nedostatku fosfátov možno riešiť jeho extrakciou z ľudských výlučkov, keď podľa niektorých štúdií dokáže fosfor extrahovaný z moču jednej osoby pokryť päťdesiat až sto percent fosforu, potrebného na dopestovanie jedla pre jedného človeka (Cordell, 2008).

Ďalším bohatstvom po fosfátoch sú v Západnej Sahare ryby. Vody Atlantického oceánu, obmývajúceho západosaharské pobrežie, sú významné pre rybolov a azda práve ryby najlepšie dokumentujú využívanie západosaharského bohatstva zahraničím. Miestni obyvatelia sa nikdy nevenovali rybolovu intenzívne, zato miestne vody využívajú rybárske flotily Maroka a aj iných štátov. Na ilustráciu, v roku 1990 vylovili marocké lode v západosaharských vodách 402 200 ton rýb, kým zahraničné lode až 998 400 ton (Besenyö, 2009, s. 23). V týchto oficiálnych štatistikách nie je zaznamenaná ilegálna rybárska činnosť, proti ktorej sa snaží marocká vláda zasiahnuť.

⁸ Najväčším náleziskom je Búkrá, ktoré leží na severe Západnej Sahary neďaleko hraníc s Marokom.

⁹ Ich vytvorenie trvá približne pätnásť až dvadsať miliónov rokov.

Problém s ilegálnym rybolovom nie je v oblasti severozápadnej Afriky žiadnou výnimkou, trápi aj krajiny ako Senegal či Mauritánia.

Rybolovu v západosaharských vodách sa venujú aj flotily krajín Európskej únie, to prirodzene spôsobuje otázky o prístupe EÚ k právam pôvodného obyvateľstva. Do roku 1999 mali štáty EÚ od Maroka licencie na pôsobenie v miestnych vodách, z čoho ťažili najmä španielski rybári (Leite et al., 2006, s. 31). Rybárska dohoda EÚ a Maroka bola obnovená v roku 2007 na štyri roky, v roku 2011 síce Európsky parlament zablokoval jej ročné predĺženie, ale v roku 2013 bola v Parlamente schválená ďalšia štvorročná dohoda (Európsky parlament, 2013). Podľa tejto dohody bude musieť Maroko dokázať, že peniaze plynúce Maroku z dohody sú investované v prospech západosaharského obyvateľstva. Napriek tomu hlasovalo 204 poslancov proti dohode s Marokom, odvolávajúc sa na to, že saharské obyvateľstvo sa nezúčastnilo rokovaní, pričom dohoda zahŕňa aj západosaharské vody (Európsky parlament, 2013).

Okrem toho sa v pobrežných vodách Západnej Sahary na základe prieskumov zo 70. rokov 20. storočia predpokladá pod morským dnom prítomnosť významných nálezísk ropy a zemného plynu (Leite et al., 2006, s. 30). Pre zložitú medzinárodno-právnu situáciu sa s ťažbou nikdy nezačalo, hoci Maroko vynaložilo v tomto smere výrazné úsilie, dokonca udelilo viacerým spoločnostiam právo na pôsobenie v západosaharských vodách. Väčšina podnikateľských subjektov sa z oblasti stiahla potom ako ich aktivity sprevádzali medzinárodné protesty a aj samotné investičné fondy odmietali z humanitárnych príčin financovať tieto projekty (Leite et al., 2006, s. 30).

Vďaka polohe na pobreží Atlantiku sú významné aj výsostné vody Západnej Sahary či jej výlučná ekonomická zóna. Podľa Dohovoru OSN o morskom práve z roku 1982 majú pobrežné štáty nárok v okruhu 200 námorných míľ (370 km) od pobrežnej čiary na „zvrchované práva za účelom prieskumu a využívania prírodných zdrojov živých aj neživých a hospodárenia s nimi, morského dna a jeho podložia a vôd ležiacich nad nimi s ohľadom na inú činnosť, ktorá sa dotýka hospodárskeho využívania a prieskumu zóny, ako aj výroby energie pomocou vody, morských prúdov a vetra“ (Ministerstvo dopravy, 1982, s. 22). Takto definované územie sa nazýva výlučná/exkluzívna ekonomická zóna. Rozloha EEZ Maroka v Atlantickom oceáne a v Stredozemnom mori je 272-tisíc km², kým rozloha EEZ Západnej Sahary je až 300-tisíc km² (Sea Around Us, 2014a; Sea Around Us, 2014b). Ako už bolo spomenuté, tieto

vody sú bohaté na ryby a pod morským dnom sa zrejme nachádzajú bohaté zásoby fosílnych palív, preto je otázka ich prieskumu a využívania dôležitá.

Prírodné bohatstvo nepochybne zohralo istú rolu v konflikte o Západnú Saharu, význam tejto role je ale otázný, pretože je sporné či zisky, pochádzajúce z využívania západosaharského nerastného bohatstva prevyšujú marocké výdavky v súvislosti so Západnou Saharou. Maroko v polovici 70. rokov počítalo s vyššími cenami fosfátov, ktoré ale na konci 70. rokov výrazne klesli a s nimi zanikli nádeje na rozprávkové zbohatnutie na jeho ťažbe (Leite et al., 2006, s. 19). Dokonca sa údajne marocký kráľ Hassan II. nechal pri zdôvodnení invázie do Západnej Sahary počuť, že jeden Kuvajt v arabskom svete stačí (Hagen, 2008, s. 292). Význam fosfátov pre rast počtu obyvateľov na Zemi neustále rastie, čo sa dalo predpovedať už pred 40 rokmi. Takisto nemožno podceňovať rolu fosfátov v prostredí studenej vojny a možnú snahu Američanov o získanie významných fosfátových ložísk pre svojho severoafriického spojencu. Podľa Leiteho et al. (2006) Maroko investovalo do Západnej Sahary relatívne viac ako do rozvoja samotného Maroka, čo radi uvádzajú marockí predstavitelia a jeho podporovatelia. Treba ale zároveň pripomenúť, že tieto investície boli podmienkou pre prilákanie marockých osadníkov, ktorí by pre pomerne nepriaznivé klimatické podmienky ani nemohli žiť na západosaharskom území v takom vysokom počte (Leite et al., 2006, s. 20). Navyše pôvodné obyvateľstvo, ktorého záujmy by mali byť prvoradé, z tohto rozvoja profituje len minimálne.

2.3. Geopolitický význam

Západná Sahara predstavuje strategicky a geopoliticky významné územie v rámci severozápadnej Afriky nielen vďaka svojmu prírodnému bohatstvu, ale aj vďaka svojej polohe a rozlohe. Rozlohou je oproti Maroku menšia asi o 40 percent, ale žije tu len asi pol milióna ľudí, kým v Maroku vyše 31 miliónov (OSN DESA 2013a). Vďaka spoločnej hranici s Alžírskom predstavuje západosaharské územie možnú spojnicu Alžírska s atlantickým pobrežím. Pre Maroko zase predstavovalo územie Západnej Sahary spojnicu s Mauritániou, ktorá bola spolu so Západnou Saharou, časťami Alžírska, Mali, Senegalu a španielskymi územiami Ceuta a Mellila na severe Afriky súčasťou plánov Veľkého Maroka, formulovaných ešte v 50. rokoch marockými nacionalistami (Munene, 2004, s. 102). Maroko neúspešne blokovalo vstup Mauritánie do OSN a až do roku 1969 neuznávalo jej nezávislosť, na čo reagovala Mauritánia

vlastným projektom Veľkej Mauritánie, rozprestierajúcej sa inkorporáciou Západnej Sahary až k marockým hraniciam (Munene, 2004, s. 103). Napokon sa Maroko s Mauritániou dohodli, že si územie Západnej Sahary rozdelia a začalo sa tak ich krátke obdobie spolupráce na úkor Západnej Sahary.

Pri analýze geopolitického významu Západnej Sahary je potrebné sa zamerať aj na geopolitický význam okolitých štátov, predovšetkým Maroka a Alžírsku. Tieto dva štáty sú na základe svojej rozlohy, polohy, počtu obyvateľov a veľkosti nerastného bohatstva najvýznamnejšími štátmi Maghrebu, v ktorom sú si navzájom rivalmi. Maroko (nezávislé od roku 1956) a Alžírsko (nezávislé od roku 1962 po dekolonizačnej vojne proti Francúzsku) už v roku 1963 zvedli krátky vojenský stret po marockom pokuse o ovládnutie územia v západnom Alžírsku v blízkosti hraníc so Španielskou Saharou (Mundy, 2010, s. 8). Marocký pokus bol motivovaný snahou získať toto územie od oslabeného Alžírsku, ktoré zdedilo hranice, určené ešte v koloniálnych časoch dohodami medzi Marokom a Francúzskom. Prímerie, ktoré navrátilo stav pred konfliktu, medzi Marokom a Alžírskom sprostredkoval vyslanec OAJ etiópsky cisár Haile Sellasie (Trout, 1969, s. 427).

Maroko a Alžírsko boli zároveň pešiakmi na šachovnici studenej vojny. Maroko zaujímalo a dodnes zaujíma v zahraničnej politike USA významné miesto pre svoju polohu na rozhraní Atlantiku a Stredomoria, Európy a arabského sveta (Jensen, 2013, s. 1). USA podporujú svojho spoľahlivého marockého spojenca a obávajú sa, že by referendum o statuse Západnej Sahary, v ktorom by zvíťazili stúpenci nezávislosti, mohlo destabilizovať severoafrické kráľovstvo (Zoubir, 2009, s. 984). Americká pozícia má svoje korene v prostredí studenej vojny, keď sa USA obávali šírenia sovietskeho vplyvu v subsaharskej Afrike, napriek tomu, že Sovietsky zväz nikdy SADR priamu podporu neposkytol (Zoubir, 2009, s. 984). Američania sa obávali ustanovenia ľavicových vlád v Portugalsku, Španielsku a v ich bývalých kolóniách. Z toho dôvodu sa USA obrátili na Maroko, ktoré im bolo ideologicky v regióne najbližšie. Pre politiku európskych štátov a Európskej únie je oblasť Maghrebu (z neho na prvom mieste Maroka) dôležitá z viacerých hľadísk. Pre Európsku úniu sú dôležité sféry ekonomickej spolupráce, bezpečnostnej politiky a nelegálnej imigrácie. Význam Maroka pre Európu spočíva najmä v jeho blízkosti k európskej pevnine, vzdialenej v najužšom bode Gibraltárskeho prielivu len 14 kilometrov. Maroko je preto spolu s Líbyou a Tuniskom kľúčové z hľadiska nelegálnej migrácie do Európskej únie z južného smeru. Stojí za

zmienku, že britské územie v Gibraltáre je podobne ako Západná Sahara na zozname nesamosprávnych území (OSN, 2014b). Nachádza sa na ňom ako jediné územie v Európe.

Bezpečnosť Gibraltárskeho prielivu je kľúčová pre Spojené štáty a predstavuje takisto významný aspekt britskej zahraničnej politiky, hoci nepochybne menší ako v časech slávy impéria. Počas druhej svetovej vojny sa britské obavy ohľadom Španielska a jeho neutrality koncentrovali práve na Gibraltár a voľný vstup do Stredozemného mora. Španielska neutralita v druhej svetovej vojne znamenala pre Britov a Američanov značnú úľavu. V spojení s ostrým protikomunistickým postojom Španielska a jeho izolacionizmom sa to premietlo do toho, že po skončení druhej svetovej vojny bol nedemokratický režim v Španielsku Američanmi a západným svetom všeobecne tolerovaný. Takisto netreba zabúdať na španielsku enklávu Ceuta, ktorá leží na africkom brehu Gibraltárskeho prielivu. Tak sa dajú vysvetliť americké obavy o Gibraltár po smrti Franca a z možného nástupu ľavicovej vlády. Španielsko bolo neskôr prijaté do NATO a aj do Európskeho hospodárskeho spoločenstva tak ako Portugalsko a Grécko, krajiny v ktorých v 70. rokoch padli pravicové nedemokratické režimy. Tieto štáty boli do EHS prijaté primárne z geopolitických dôvodov, aby sa predišlo ich potenciálnemu prosovetskemu smerovaniu.

Geopolitický kontext predstavuje významný aspekt konfliktu o Západnú Saharu. Podpora externých aktérov poskytovaná buď Polisariu, alebo Maroku v spore o Západnú Saharu sa odvíja od mnohých faktorov, tie budú detailnejšie spracované v kapitole 8 o postoji externých aktérov a medzinárodných organizácií.

3. Obyvateľstvo

Západosaharské (sahrawské) obyvateľstvo je tvorené zmesou arabských a berberských kmeňov. Pôvodné berberské obyvateľstvo bolo v stredoveku postupne arabizované a islamizované. Tieto procesy dosiahli svoj vrchol v 12. a 13. storočí (Springerová et al., 2012, s. 20). Dominantným náboženstvom je sunnitský islam a prevládajúcim jazykom je arabčina, pričom obyvatelia používajú miestny dialekt hasania, po okupácii sa rozšíril aj marocký dialekt arabčiny; z európskych jazykov je rozšírená najmä španielčina ako dedičstvo španielskej koloniálnej nadvlády a vplyvom marockého vzdelávacieho systému sa zvyšuje znalosť francúzštiny – *linguy franca* Maghrebu (Besenyö, 2009, s. 36).

Počet obyvateľov Západnej Sahary sa dá len odhadovať. Dôvodom je viacero špecifik, ktoré sú predovšetkým dôsledkom konfliktu o Západnú Saharu. Zistiť konkrétne počty Maročanov a Sahrawov, žijúcich na území Západnej Sahary, je veľmi ťažké, pretože od roku 1975 Maroko podporuje usádzanie sa Maročanov v Západnej Sahare a naopak množstvo pôvodných obyvateľov žije v utečeneckých táboroch na alžírskom území. Navyše sú v Západnej Sahare umiestnené početné marocké vojská a netreba zabúdať ani na fakt, že územie Západnej Sahary je sčasti kontrolované Marokom a sčasti Polisariom, čo ešte sťažuje možnosť získania údajov pre celú Západnú Saharu. Revidovaný odhad počtu obyvateľov Západnej Sahary vykonaný ONS v roku 2013 pre rok 2010 odhaduje 515-tisíc obyvateľov a stredná prognóza pre 1. júl 2014 uvádza 586-tisíc obyvateľov (OSN DESA, 2013a). Prudký rast populácie je dôsledkom vysokého prirodzeného prírastku obyvateľstva a pozitívneho migračného salda. Podľa údajov OSN dosiahlo v rokoch 2000 až 2010 migračné saldo pozitívnu hodnotu 138-tisíc ľudí (OSN DESA, 2013b).

Hustota obyvateľstva je v dôsledku nepriaznivých geografických podmienok veľmi nízka, dosahuje približne len niečo vyše 2 obyv./km². Väčšina obyvateľov žije na pobreží alebo neďaleko od mora. Hlavné a zároveň najväčšie mesto je Laayoune (v arabčine Al-Ajún), v ktorom žije 237-tisíc ľudí (CIA, 2014, s. 2). Mesto bolo založené pomerne nedávno – v roku 1940, jeho založeniu predchádzalo potvrdenie veľkých zásob vody v danej oblasti; ďalšie veľké mestá Západnej Sahary sú pobrežné mestá Búzadúr

(približne 50-tisíc obyvateľov) a Dachla¹⁰ s asi 75-tisíc obyvateľmi (Springerová et al., 2012, s. 20).

V utečeneckých táboroch na území Alžírsku žije podľa odhadov 90- až 125-tisíc západosaharských utečencov (Human Rights Watch, 2014, s. 1). Dochádza tu v obmedzenej miere k porušovaniu ľudských práv Polisariom, v porovnaní so stavom pred rokom 1991 sú málo závažné. Polisario je často obviňované, že bráni návratu utečencov do Západnej Sahary, prípadne usadeniu sa v marockom kontrolovanej časti. Tieto tvrdenia sa podľa zistení Human Rights Watch nezakladajú na pravde (Human Rights Watch, 2014, s. 1). V týchto táboroch ale nepanujú ideálne podmienky, tábory sú závislé na medzinárodnej pomoci a preto sa ozývajú hlasy, aby súčasťou úloh misie MINURSO bolo aj kontrolovanie dodržiavania ľudských práv, a to v celej Západnej Sahare a v utečeneckých táboroch v západnom Alžírsku. Dokonca sa tu objavili prípady únosov a pokusy o infiltráciu organizáciami, spriaznenými s Al-Káidou (Jensen, 2013, s. 2).

¹⁰ V minulosti bola Dachla pod menom *Villa Cisneros* hlavným mestom územia Río de Oro.

4. Dejiny Západnej Sahary do prelomu rokov 1975 a 1976

4.1. Predkoloniálne obdobie

Prvé správy o Európanoch, konkrétne o Španieloch (Kastílčanoch a Katalánoch) a Portugalcoch, v priestore Západnej Sahary pochádzajú z prvej polovice 15. storočia (Springerová et al., 2012, s. 23). Španielska pozornosť sa v Afrike sústredila predovšetkým na severozápad kontinentu, ktorý je najbližšie Španielsku a Kanárskym ostrovom, ktoré ležia na prirodzených námorných trasách do Ameriky. Španielske aktivity na africkom pobreží boli obmedzené a sústredovali sa najmä na budovanie pevností, ktoré boli zapojené do obchodu s otrokmi (Springerová et al., 2012, s. 23). Španieli z Kanárskych ostrovov založili v roku 1476 v blízkosti Ifni v dnešnom južnom Maroku pevnosť *Santa Cruz de la Mar Pequeña*, ktorú o necelé polstoročie opustili a s ňou tak na tri storočia opustili celé západosaharské pobrežie (The Geographer, 1968, s. 2). V 17. a 18. storočí prebiehalo v priestore Západnej Sahary súperenie marockých sultánov s miestnymi kmeňmi a ich spojeneckými zväzkami o nadvládu nad územím, tieto konflikty v 19. storočí pre slabosť Maroka vyústili do relatívnej svojbytnosti miestnych kmeňov (Springerová et al., 2012, s. 23). Podobne ako väčšina Afriky nepredstavovala Západná Sahara z rozličných dôvodov v tých časoch veľmi lákavé miesto v porovnaní s ostatnými kontinentmi a kolonizácia územia tak prebehla až v druhej polovici 19. storočia. Jediné ďalšie španielske územie v Afrike mimo regiónu severozápadnej Afriky bola ďaleko na juhu Španielska Guinea, nezávislá od roku 1968 pod názvom Rovníková Guinea.

Španielsky záujem o oblasť Západnej Sahary sa oživil v roku 1845, keď španielsky kráľ poslal do oblasti svojho zástupcu, aby územie preskúmal (The Geographer, 1968, s. 2). V roku 1860 po španielsko-marockej vojne odstúpilo Maroko Španielsku v zmluve z Tetuánu územie južného Maroka – Ifni (American Society of International Law, 1913, s. 83). Potom začali španielske expedície prenikať ďalej na juh do oblasti Río de Oro (sever dnešnej Západnej Sahary), snažiac sa rozvíjať obchodné styky s miestnymi kmeňmi (The Geographer, 1968, s. 2).

4.2. Španielska kolónia

V roku 1884 vyhlásili Španieli nad západosaharským pobrežím medzi mysom Cabo Bojador a mysom Capo Blanco protektorát Río de Oro (Boukhars, Roussellier,

2014, s. 11). Toto vyhraničenie definovalo len body na pobreží, medzi ktorými si Španielsko vyhradzovalo vládu, pričom hranice v nehostinnom vnútrozemí boli vymedzené až neskôr. Španielsky nárok na územie bol potvrdený na Berlínskej konferencii, ktorá sa konala na prelome rokov 1884 a 1885, aby vyriešila konfliktné záujmy európskych štátov, ktoré v tej dobe vyvrcholili v tzv. hone na Afriku. V roku 1887 bola správa protektorátu daná španielskym kráľovským dekrétom pod právomoc generálneho guvernéra Kanárskych ostrovov (The Geographer, 1968, s. 2).

Prelínajúce sa španielske a francúzske nároky v oblasti boli ošetrené vzájomnou dohodou z 27. júna 1900, ktorá stanovila južnú a časť východnej hranice Západnej Sahary¹¹ (The Geographer, 1968, s. 3). Pokračovanie hranice smerom na sever bolo dohodnuté 3. októbra 1904, kedy bol stanovený zvyšok dnešnej hranice s Mauritániou a krátka hranica s Alžírskom a zároveň aj hranica sfér vplyvu Španielska a Francúzska v dnešnom južnom Maroku až po rieku Draa na dnešnej marocko-alžírskej hranici (The Geographer, 1968, s. 3). V roku 1912 sa koloniálne mocnosti dohodli na ustanovení španielsko-francúzskeho protektorátu nad Marokom a zároveň na definovaní hraníc sfér vplyvu v Maroku, pričom južná časť španielskej sféry vplyvu v Maroku (Cabo Juby) ležala práve na juh od rieky Draa, pričom jej východná hranica sa držala línie z roku 1904 (The Geographer, 1961, s. 3).

Pre nehostinnosť územia ovládli Španieli efektívne celú Západnú Saharu až v 30. rokoch 20. storočia (Jensen, 2013, s. 5). Tomu predchádzalo v roku 1924 vytvorenie *Španielskej Sahary*, ktorá zahŕňala dovtedajšiu kolóniu Río de Oro, protektorát Sakíjat al-Hamra a mesto La Güera na samotnom juhu Západnej Sahary (Springerová et al., 2012, s. 24). Takéto usporiadanie pretrvalo až do roku 1946. Vtedy bola spojením území Ifni, Cabo Juby, Río de Oro a Sakíjat al-Hamra vytvorená Španielska západná Afrika, ktorá v roku 1958 stratila Cabo Juby v prospech Maroka a opäť boli vytvorené celky Španielska Sahara a Ifni, tentoraz so štatútom španielskych provincií (Springerová et al., 2012, s. 25).

4.3. Záver španielskej vlády

Koloniálne ríše boli po druhej svetovej vojne vystavené dekolonizačným tlakom. Ten bol podporovaný aj dvomi supervelmocami, ktoré spájala nechut' voči európskemu koloniálnemu panstvu. Ani Španielsko sa nevyhlo problémom v kolóniách, hoci sa

¹¹ Časť dnešnej hranice Západnej Sahary s Mauritániou.

nezúčastnilo druhej svetovej vojny a vyhlo sa tak vážnym otrasom, ktoré spôsobili rozpad britskej či francúzskej koloniálnej ríše. Dekolonizačný tlak zo strany nezávislých afrických krajín a medzinárodného spoločenstva sa v 70. rokoch sústredil aj na oblasti ako Západná Sahara, dovtedy zatienené dôležitejšími udalosťami. Na začiatku 60. rokov došlo k vzniku prvých organizácií, volajúcich po nezávislosti, v roku 1971 vznikli prvé bunky, z ktorých sa neskôr vyvinulo Polisario (Rubin, 2009, s. 210). Členovia sa sformovali prevažne zo saharských študentov na marockých univerzitách.

Maroko tiež zažívalo na začiatku 70. rokov nepokojné časy. V roku 1971 musel kráľ Hassan II. čeliť pokusu o prevrat a nasledujúci rok sa stal terčom pokusu o atentát (Jensen, 2005, s. 26). Na upokojenie vnútro politickej situácie nariadil marocký panovník viacero demokratizačných opatrení a reforiem, v roku 1974 vyhlásil svätú vojnu za znovuzískanie Západnej Sahary, ktorá dlhodobo figurovala v hľadáčkach marockých nacionalistov (Jensen, 2005, s. 26). V Západnej Sahare videl príležitosť ako zjednotiť krajinu. V tej dobe bola asi štvrtina marockých pozemných síl dislokovaná v južných oblastiach Maroka v očakávaní možného vojenského stretu (Zunes, Mundy, 2010, s. 4). Samotní Saharania sa v predtuche možného španielskeho odchodu zaktivizovali a v máji 1973 založili Ľudový front oslobodenia Sakijátu al-Hamra a Río de Oro, skrátene Front Polisario (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 74). Členmi boli prevažne Saharania, žijúci alebo študujúci v Maroku (Jensen, 2005, s. 26). Španielsko založilo vlastnú záposaharskú politickú stranu, ktorá by zabezpečila udržanie zvláštnych vzťahov po vzniku nezávislosti, táto strana ale nezískala podporu obyvateľstva. Španielsko po tlaku zo strany medzinárodného spoločenstva v auguste 1974 súhlasilo s konaním referenda a zároveň vykonalo sčítanie obyvateľstva, potrebný základ pre jeho úspešné uskutočnenie. V tomto sčítaní bolo na území Západnej Sahary zaregistrovaných necelých 74-tisíc obyvateľov (Zunes, Mundy, 2010, s. 128).

Hassan II. dúfal, že bude v otázke Západnej Sahary rovnako úspešný ako v prípade Ifni, v ktorého prípade OSN priznala právo na dekolonizáciu pripojením k Maroku. V otázke Západnej Sahary podporovala OSN usporiadanie referenda (Springerová et al., 2012, s. 27). Zároveň vyvíjal marocký kráľ tlak na Španielsko v otázke Ceuty a Mellily, hoci španielskemu diktátorovi Francovi v roku 1963 sľúbil, že otázka zmeny ich štatútu je počas ich života uzavretá (Zunes, Mundy, 2010, s. 4). V rámci stupňovania tlaku voči Španielsku požiadalo Maroko v januári 1975 OSN, aby ich zaradilo na zoznam nesamosprávnych území, podobne ako Španielsku Saharu

(Zunes, Mundy, 2010, s. 4). Okrem toho sa Maroko dohodlo s Mauritániou na rozdelení Západnej Sahary a spolu sa aj obrátili na Medzinárodný súdny dvor, aby oddialili chystané referendum. Mauritánia v spojení videla možnosť zblížiť sa s Marokom, ktorého územné nároky zahŕňali aj Mauritániu, navyše aj susedné Alžírsko súhlasilo s rozdelením Západnej Sahary, v ktorom videlo možnosť definitívne vyhnúť Európanov z Maghrebu. Na stranu Maroka sa priklonili aj USA a Francúzsko, videli v Maroku najpokrokovejší a ideologicky najpriateľnejší štát v regióne.

Medzinárodný súdny dvor vydal 16. októbra 1975 poradné stanovisko v otázke Západnej Sahary. Uznal jestvovanie vzťahov kmeňov žijúcich na území Západnej Sahary s Marockým kráľovstvom a mauritánskymi kmeňmi v čase španielskej kolonizácie, ale nepokladal ich dostatočné na to, aby zabraňovali v aplikácii rezolúcie Valného zhromaždenia o dekolonizácii (Medzinárodný súdny dvor, 1975). Marocký kráľ v očakávaní nepriaznivého stanoviska pripravil alternatívny plán na zmocnenie sa Západnej Sahary. Ešte v ten istý deň vyhlásil tzv. Zelený pochod – pochod 350-tisíc marockých roľníkov sprevádzaných armádou, ktorý bol vzápätí odsúdený OSN (Springerová et al., 2012, s. 30).

Španielsko, ktoré bolo v tom čase paralyzované blížiacou sa smrťou generála Franca, pristúpilo na marocké riešenie. Navyše si jeho špičky uvedomovali ľavicovú orientáciu Polisaria, napojeného na socialistické Alžírsko, čo nebolo po chuti režimu, ktorý vzišiel z krvavej občianskej vojny proti komunistickým a socialistickým silám. Španielsko nebolo ochotné riskovať vojnu s Marokom a motivované snahou ekonomicky profitovať z marockej okupácie územia sa rozhodlo dohodnúť s Marokom a Mauritániou v madridskej zmluve, uzavretej 14. novembra 1975, na dočasnej trojstrannej správe nad Západnou Saharou, ktorú mali Španieli opustiť do konca februára 1976. Zmluva ošetrovala totiž aj španielske ekonomické záujmy – garantovala mu práva na rybolov a 35-percentný podiel na ťažbe fosfátov (Zunes, Mundy, 2010, s. 6). Rozdelenie územia medzi Maroko a Mauritániu bolo oznámené až v apríli 1976, vojenský konflikt medzi Polisariom a okupačnými vojskami sa ale začal už 31. októbra 1975, keď ozbrojené skupiny Polisaria začali klásť odpor prvým marockým jednotkám (Zunes, Mundy, 2010, s. 6). O necelé štyri mesiace neskôr, 27. februára 1976, vyhlásilo Polisario v Bir Lahlú na severovýchode Západnej Sahary nezávislú Saharskú arabskú demokratickú republiku (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 78). Vojenský konflikt sa tak mohol rozhorieť naplno.

5. Vojenský konflikt v Západnej Sahare

Pre Polisario bol boj proti marockým a mauritánským jednotkám pokračovaním oslobodzovacieho boja, ktorý začal už v roku 1973 proti španielskej nadvláde (Zunes, Mundy, 2010, s. 6). Jednotky Polisaria kládli odpor marockej a mauritánskej armáde už na konci roku 1975, keď tieto vojská vstúpili na západosaharské územie. Po odchode Španielov na konci februára 1976 sa konflikt ešte zintenzívnil. V tomto čase bolo aj verejne oznámené rozdelenie územia Západnej Sahary medzi Maroko a Mauritániu. Udialo sa tak teda až po vypršaní madridskej dohody, v apríli 1976 (Zunes, Mundy, 2010, s. 6). Oba štáty uzavreli bilaterálnu dohodu, ktorou sa snažili pred medzinárodným spoločenstvom zlegalizovať svoj nárok na územie Západnej Sahary (Springerová et al., 2012, s. 32). Zároveň v dohode vymedzili hranice svojich zón, Maroko získalo dve tretiny územia, sever s jeho fosfátovými náleziskami a najväčším mestom – Al-Ajúnom, kým Mauritánia dostala púštny juh s pobrežnými vodami bohatými na ryby (Besenyö, 2009, s. 102).

Už do konca roku 1976 dosiahol počet utečencov, ktorí smerovali predovšetkým do susedného Alžírsku, niekoľko desiatok tisíc, pričom odhady sa rôznia od 40- do 100-tisíc Saharanov (Springerová et al., 2012, s. 32). Na úteku utečencov bombardovala marocká armáda, pričom použila aj napalm. Alžírsko, jediný raz otvorene do konfliktu zasiahlo práve počas tejto humanitárnej krízy, keď pomohlo previezť utečencov do utečeneckých táborov na svojom území. Alžírsku jednotky sa ale po zajatí niekoľkých alžírskych vojakov Maročanmi 29. januára 1976 z územia Západnej Sahary stiahli (Zunes, Mundy, 2010, s. 9).

V tej dobe nepredpokladali zahraniční analytici dlhé trvanie konfliktu, pretože nepoznali dobre geomorfológiu územia, podceňovali úspešnosť gerilovej taktiky vedenia vojny na území Západnej Sahary, kým naopak preceňovali možnosť leteckého bombardovania povstalcov marockým letectvom. Kapacity Polisaria sa navyše ešte zvýšili po tom, ako rady povstalcov doplnili dezertéri zo španielskych koloniálnych jednotiek *Tropas Nómadas* a na dôvažok im aj niektoré španielske oddiely, opúšťajúce svoje postavenia, zanechali zbrane a zásoby (Zunes, Mundy, 2010, s. 9). Príslušníci Polisaria sa okrem toho mohli spoľahnúť na dokonalú znalosť miestneho terénu, ktorou marockí vojaci rozhodne nedisponovali a v prípade nepriaznivého vývoja sa mohli uchýliť k prekročeniu alžírskych hraníc a uniknúť tak prenasledovateľom. Navyše sa mohlo Polisario spoľahnúť na dodávky zbraní z Alžírsku a hlavne mohlo operovať

z alžírskoho územia (Willis, 2012, s. 277). To sa ukázalo byť pre Polisario kľúčové z dvoch hľadísk: Maroko by muselo zaútočiť na Alžírsko, aby mohlo Polisario definitívne poraziť a nemohlo sa ani uchýliť k častej forme protipovstaleckého boja – brutalite voči civilnému obyvateľstvu, pretože takmer polovica Saharanov ušla do Alžírska a kapacity Polisaria teda záviseli primárne na dianí v Alžírsku (Zunes, Mundy, 2010, s. 9).

Polisario sa najprv zameralo na slabšieho z protivníkov – Mauritániu, ktorá nemohla do oblasti poslať podobne početné jednotky ako Maroko a jej účasť vo vojne prijímalo mauritánske obyvateľstvo s minimálnym až žiadnym entuziazmom. Mauritánska armáda mala v roku 1975 len niečo vyše dvetisíc vojakov a voči početnejším silám Polisaria tak nemohla uplatňovať podobne agresívnu taktiku ako Maroko (Zunes, Mundy, 2010, s. 10). Mauritánia, podobne ako Maroko¹², do roku 1974 podporovala právo na sebaurčenie západosaharského obyvateľstva, pretože dúfala, že to bude znamenať pripojenie Západnej Sahary k jej územiú alebo prinajhoršom vytvorenie nezávislého štátu, ktorý by slúžil ako nárazníkový štát proti Maroku. Na marockú stranu sa Mauritánia pridala, aby zabránila Maroku zmocniť sa celej Západnej Sahary. Polisario už na začiatku konfliktu zaútočilo na dôležité železorzudné bane v mauritánskom Zouérate¹³ a 8. júna 1976 podnikli jednotky Polisaria prekvapujúci útok na mauritánske hlavné mesto, Nuakšott, ďaleko od svojich základní v Alžírsku (Zunes, Mundy, 2010, s. 11). Skutočnosť, že prekonalí nepozorovane vyše tisíc kilometrov svedčí o podpore miestneho obyvateľstva a znalosti terénu. Hoci sa západosaharské jednotky dostali k mestu a ostrelovali ho¹⁴, pri ústupe utrpeli od mauritánskej armády ťažkú porážku (Besenyö, 2009, s. 103).

Mauritánia, vedomá si svojej slabosti, následne mobilizovala všetky svoje rezervy do vojny proti Polisariu - zvýšila výdavky na zbrojenie¹⁵ a mobilizovala 13-tisíc mužov, prevažne z radov menšinového černošského obyvateľstva, ktorí v Mauritánii čelili diskriminácii a ich motivácia pre boj proti Polisariu tak bolo minimálna (Zunes, Mundy, 2010, s. 11). V mauritánskej armáde to spôsobilo etnické trenice a vyskytli sa aj

¹² Maroko tiež počítalo s pripojením Západnej Sahary v súlade s medzinárodným právom.

¹³ Železorzudné bane v Zouérate ležia hlboko v mauritánskom vnitrozemí a s pobrežným Nuadhibú ich spája železničná trať, ktorá je zároveň jediná v Mauritánii. Príjem z ťažby predstavuje významnú zložku mauritánskeho rozpočtu.

¹⁴ Terčom ich hodinového ostrelovania sa stal aj prezidentský palác.

¹⁵ Tie dovtedy dosahovali menej ako desatinu z celkových výdavkov Mauritánie. Navýšené boli na približne polovicu výdavkov štátneho rozpočtu (Zunes, Mundy, 2010, s. 11).

vzbury (Besenyö, 2009, s. 103). Mauritánia, napriek marockej pomoci a podpore od arabských štátov v oblasti Perzského zálivu a Francúzska, nedokázala čeliť útokom Polisaria, ktoré sa sústredili na bane v Zouérate, ležiace v bezprostrednej blízkosti západosaharských hraníc. V roku 1977 nemohli z baní pre útoky Polisaria vypraviť 150 vlakov a Mauritánia tak stratila pätinu príjmov z exportu železnej rudy (Besenyö, 2009, s. 111). Navyše na svetových trhoch došlo k pádu cien železnej rudy a rastu cien ropy, ktorú Mauritánia dovážala. Tieto udalosti vyústili 10. júla 1978 do nekrvavého prevratu, po ktorom sa v Mauritánii dostali k moci armádni dôstojníci (Zunes, Mundy, 2010, s. 12). Na území Mauritánie bolo v tom čase umiestnených asi desaťtisíc marockých vojakov, ktorí pomáhali brániť dlhú hranicu so Západnou Saharou. Oficiálne sa preto na stanovisku Mauritánie po prevrate veľa nezmenilo a po inaugurácii novej vlády v apríli 1979 sa zdalo, že sa situácia stabilizovala. Nový premiér zahynul 27. mája pri leteckej havárii a nová vláda, na ktorej čele bol dovtedajší minister obrany, sa po ďalších porážkach rozhodla uzavrieť s Polisariom mier a neskôr uznala SADR, čo viedlo k diplomatickej roztržke s Marokom (Besenyö, 2009, s. 115-6). Mierovú dohodu podpísala Mauritánia s Polisariom v Alžíre 15. augusta 1979 (MINURSO, 2009, s. 2).

Maroko si po mauritánskej porážke začalo opäť nárokovať celú Západnú Saharu. Po uzavretí mierovej dohody s Mauritániou sa mohlo Polisario preskupiť a koncentrovať na boj proti marockej armáde. Už v auguste 1979 zaútočili jednotky Polisaria na marocký Lebuirat a počas posledného útoku 24. augusta sa mu podarilo marockú posádku poraziť, pričom pri útoku zahynulo podľa správ vyše osemsto marockých vojakov (Besenyö, 2009, s. 122). V ďalších mesiacoch útoky Polisaria pokračovali na území Západnej Sahary ako aj na marockom území. Polisariu sa podarilo vyvolať úžas a prekvapenie medzi marockou elitou, ktorá neočakávala boje na území samotného Maroka. Piateho novembra 1979 odpovedalo Maroko veľkými odvetnými operáciami, počas ktorých sa marockým vojskám podarilo bez veľkého odporu dosiahnuť a uzavrieť hranicu Západnej Sahary a Alžírsku, na čo Alžírsko zareagovalo usporiadaním vojenskej prehliadky, dávajúc tak Maroku najavo, že si neželá boje v bezprostrednej blízkosti svojich hraníc (Besenyö, 2009, s. 123-4). Marocká strana sa v reakcii na to rozhodla ustúpiť od alžírskych hraníc.

Po siedmich rokoch bojov bolo Polisario blízko k oslobodeniu celého územia Západnej Sahary. Marocká strana, výdatne podporovaná predovšetkým Francúzskom a USA, ale dokázala zvrátiť postup Polisaria. Pre navýšenie pomoci pre Maroko

a dodávky zbraní sa Američania rozhodli v rokoch 1979-1980, čím chceli zabrániť možnej marockej porážke a pádu Američanom nakloneného režimu (Zoubir, Benabdallah-Gambier, 2005, s. 184). Francúzsko dokonca priamo intervenovalo zo senegalského územia. Do Maroka prúdila aj finančná pomoc, predovšetkým zo Saudskej Arábie, ktorá mu pomohla zvládnuť financovanie armády a okupácie Západnej Sahary. Aj Polisario dostávalo pomoc zo zahraničia, predovšetkým z Alžírsku a Líbye, väčšinou sa jednalo o výzbroj sovietskej výroby. V útoku 31. októbra 1981 proti Guelta Zammour využilo Polisario po prvýkrát na bojisku tanky a predovšetkým sovietske rakety zem-vzduch 2K12 Kub¹⁶ (Rubin, 2009, s. 220).

Maroko sa rozhodlo zmeniť svoju stratégiu od základov, na úspechy Polisaria reagovalo nielen navýšením vojenského úsilia, ale aj ofenzívou na diplomatickom poli. Hassan II. vyslal do afrických štátov delegácie, pričom niektorým z nich sa podarilo dosiahnuť prerušenie diplomatických stykov so SADR (Besenyö, 2009, s. 125). Dokonca marocký panovník prvýkrát navštívil územie Západnej Sahary. Okrem toho Maroko začalo s výstavbou zemných valov (bermov) – táto stratégia bola podrobne rozpracovaná v máji 1980. Vybudovanie prekážky, ktorá by bránila Polisariu využívať dokonalú znalosť západosaharskej krajiny a minimalizovala by jeho schopnosť rýchlo a nepozorovane sa presúvať, sa ukázalo byť pre Maroko riešením. Prvá línia valu bola dokončená v roku 1982. Odvtedy boli postavené ďalšie bermy, pričom každý nasledovný zasahoval hlbšie do západosaharského územia. Sieť zemných valov si vyžadovala posádku 120-tisíc marockých vojakov a samotná výstavba bola finančne a logisticky náročná. Na druhej strane, vybudovanie bermov umožnilo efektívne spravovať tú časť Západnej Sahary, ktorú malo Maroko pod kontrolou a zároveň využívať miestne nerastné bohatstvo.

V osemdesiatych rokoch sa konflikt vyvinul do patovej situácie – Polisario pokračovalo v boji proti marockým silám, ale nebolo ich schopné poraziť, kým Maroko sa nehodlalo vzdať kontroly nad dobytým územím a postupne nákladnou výstavbou zemných valov rozširovalo svoje panstvo nad Západnou Saharou. Konflikt postupne strácal na sile, boli v ňom obdobia dočasného prímeria. Maroko postupne posúvalo bermy stále viac smerom na juh a východ do vnútrozemia Západnej Sahary, čoho výsledkom bolo zamrznutie bezvýhodiskovej situácie. V roku 1987 dokonca Maroko

¹⁶ V kóde NATO SA-6 Gainful. Počas bojov zostrelilo Polisario päť marockých lietadiel, vrátane jedného dopravného.

postavilo šiestu líniu bermu, sčasti prebiehajúcu územím Mauritánie (Besenyö, 2009, s. 125). Boje pokračovali až do začiatku deväťdesiatych rokov, keď sa za sprostredkovania OSN a OAJ podarilo dosiahnuť prímerie medzi bojujúcimi stranami. Predtým však došlo k eskalácii bojov v roku 1989 a aj v polovici augusta 1991, necelý mesiac pred vyhlásením prímeria (MINURSO, 2009, s. 3). Prvý z vrcholov konfliktu nastal v októbri 1989, keď sily Polisaria začali masívny útok na Guelta Zemmur, mesto nachádzajúce sa v samotnom strede Západnej Sahary. V auguste 1991 zase Maroko zaútočilo na Polisariom kontrolovanú oblasť Tifariti. Maroko sa následne po reakcii OSN stiahlo a 1. septembra 1991 do oblasti prišiel kontingent stovky vojenských pozorovateľov, prináležiacich k misii OSN v Západnej Sahare – MINURSO a 6. septembra bolo vyhlásené prímerie (MINURSO, 2009, s. 3).

Termín prímeria bol oboma stranami dodržaný. Obidve strany sa aj zaviazali ku spolupráci s misiou MINURSO. Tá bola založená už v apríli 1991 a mala za cieľ dohliadať na prípravu referenda o budúcnosti Západnej Sahary. Jeho konanie sa odhadovalo už na rok 1992. Uskutočnenie referenda nebolo možné počas trvania konfliktu, ale ani po dosiahnutí prímeria ku konaniu referenda nedošlo. Po uzavretí prímeria boli hlavnou prekážkou v rokovaníach o konaní referenda protichodné názory, keďže sa Maroko s Polisariom nevedeli zhodnúť na definovaní oprávnených voličov. Desaťtisíce pôvodných obyvateľov Západnej Sahary totiž žijú v utečeneckých táboroch na území Alžírsku, kým v Západnej Sahare sa usadili desaťtisíce marockých kolonistov.

Šestnásťročný konflikt medzi Mauritániou (do roku 1979) a Marokom na jednej strane a Polisariom na strane druhej si podľa odhadov vyžiadalo od desať- do dvadsaťštyritisíc obetí (Gantzel, Schwinghammer, 2000, s. 480). The Center for Systemic Peace (CSP) odhaduje počet obetí konfliktu na 15-tisíc a klasifikuje ho stupňom 3 z desaťstupňovej škály (1 pre najmenší, 10 pre najväčší konflikt), ktorá odráža mieru dopadu konfliktu na spoločnosť (Marshall, 2014). Maroko v súčasnosti kontroluje až osemdesiat percent západosaharského územia, kým Polisario pruh územia na juh a východ od bermu pozdĺž hranice s Mauritániou a Alžírskom, teda zvyšných dvadsať percent Západnej Sahary (Caspersen, Gareth, 2011, s. 186). Podľa niektorých zdrojov predstavuje územie kontrolované Polisariom len pätnásť percent územia Západnej Sahary (Human Rights Watch, 2014, s. 15).

6. Postoj externých aktérov a medzinárodného spoločenstva

6.1. Vývoj medzinárodného uznania SADR

Medzinárodné uznanie je jednou z charakteristík suverénneho štátu. Saharská arabská demokratická republika je v súčasnosti uznaná 45 štátmi a organizáciou Africká únia (ARSO, 2014; Wikipedia, 2014). Vývoj medzinárodného uznania SADR je veľmi premenlivý, pretože niektoré štáty uznali a neskôr stiahli alebo zmrazili uznanie, niektoré tak učinili opakovane. Niektoré štáty síce neuznávajú SADR, ale uznávajú Polisario ako legitímneho zástupcu západosaharského ľudu (napr. Španielsko). Počas najhorúcejšej fázy konfliktu na konci 70. a v priebehu 80. rokov počet štátov uznávajúcich SADR rástol, pričom svoj vrchol dosiahol na začiatku 90. rokov (tesne nad 70 štátov), keď bolo uzavreté prímerie (pozri príloha 6). Po stabilizácii konfliktu sa mohlo Maroko viac sústreďovať na diplomatické úsilie a spoločne s Francúzsko sa snažilo presvedčiť štáty, uznávajúce SADR, aby stiahli uznanie. Odvtedy ich počet postupne klesá a v poslednej dobe sa stabilizoval na počte 45 až 50. Francúzsko dokonca použilo finančné prostriedky, aby motivovalo niekoľko afrických štátov stiahnuť diplomatické uznanie SADR, podobne ako to robí napríklad Čína v prípade Taiwanu (Zoubir, 2007, s. 168). Okrem niektorých afrických štátov stiahli uznanie SADR v posledných dvoch desaťročiach najmä malé štáty v Oceánii a Karibiku.

Väčšina zo štátov, ktoré uznávajú SADR, sa nachádza v Afrike a v Latinskej Amerike, kým v Európe nie je taký štát ani jeden (v minulosti len Juhoslávia a Albánsko), najvýznamnejším štátom, ktorý uznával SADR bola India (Wikipedia, 2014). Potom ako Švédsko uznalo Palestínu na jeseň 2014, sa objavili články prosaharských aktivistov, žiadajúce aj uznanie SADR.

Zaujímavý je aj prípad Juhoafrickej republiky a ZSSR. Juhoafrická republika bola významným dodávateľom zbraní do Maroka, po politickej zmene a páde apartheidu sa snažila sprostredkovať riešenie konfliktu a napokon po marockom zamietnutí druhého Bakerovho plánu uznala SADR a stala sa jej významným partnerom (Zunes, Mundy, 2010, s. 20 a 126). Maroko v reakcii na to stiahlo svojho veľvyslanca z Južnej Afriky a ponechalo tam len chargé d'affaires (Landsberg, van Wyk, 2012, s. 252). Sovietsky zväz predstavuje takisto zaujímavý prípad, pretože napriek logickému očakávaniu, že v čase studenej vojny bude podporovať Polisario, sa ZSSR od konfliktu dištancoval a rozvíjal vzťahy s Alžírskom i Marokom (Zunes, Mundy, 2010, s. 85).

Polisario malo vo výzbroji mnohé zbrane sovietskej výroby, ale tie pochádzali z Alžírsku, ktoré ich posielalo Polisariu z vlastnej iniciatívy.

Pre nedostatočné možnosti, predovšetkým finančné, sa ambasády SADR nachádzajú len v niekoľkých krajinách. Najdôležitejšie sú tie v Alžíre a Pretórii, hlavných mestách najvýznamnejších spojencov SADR. Nasledujúca tabuľka zobrazuje všetky štáty, ktoré SADR uznávali, s dátumom prvého uznania SADR a informáciou či príslušný štát ešte uznáva SADR (spracovaná podľa ARSO, 2014 a Wikipedia, 2014).

Štát	Dátum uznania	Uznáva aj v súčasnosti
Afganistan	23. 5. 1979	nie
Albánsko	29. 12. 1987	nie
Alžírsko	6. 3. 1976	áno
Angola	11. 3. 1976	áno
Antigua a Barbuda	27. 2. 1987	nie
Barbados	27. 2. 1988	nie
Belize	18. 11. 1986	áno
Bolívia	14. 12. 1982	áno
Benin	11. 3. 1976	nie
Botswana	14. 5. 1980	áno
Burkina Faso	4. 3. 1980	nie
Burundi	1. 3. 1976	nie
Čad	4. 7. 1980	áno
Dominika	1. 9. 1979	nie
Dominikánska republika	24. 6. 1986	nie
Ekvádor	14. 11. 1983	áno
El Salvador	31. 7. 1989	áno
Etiópia	24. 2. 1979	áno
Ghana	24. 8. 1979	áno
Grenada	20. 8. 1979	nie
Guatemala	10. 4. 1986	nie
Guayana	1. 9. 1979	áno
Guinea-Bissau	15. 3. 1976	nie
Haiti	22. 11. 2006	nie
Honduras	8. 11. 1989	áno
India	1. 10. 1985	nie
Irán	27. 2. 1980	áno
Jamajka	6. 9. 1979	áno
Jemen	2. 2. 1977	nie
Juhoafrická republika	15. 9. 2004	áno

Južný Sudán	9. 7. 2011	áno
Kambodža	10. 4. 1979	nie
Kapverdy	4. 6. 1979	áno
Keňa	25. 6. 2005	nie
Kiribati	12. 8. 1981	nie
KEDR	16. 3. 1976	áno
Kolumbia	27. 2. 1985	nie
Kongo	3. 7. 1978	nie
Kostarika	30. 10. 1980	nie
Kuba	20. 1. 1980	áno
Laos	9. 5. 1979	áno
Lesotho	9. 10. 1979	áno
Libéria	31. 7. 1985	áno
Líbya	15. 4. 1980	áno
Madagaskar	28. 2. 1976	nie
Malawi	16. 11. 1994	áno
Mali	4. 7. 1980	áno
Mauritánia	27. 2. 1984	áno
Maurícius	1. 7. 1982	nie
Mexiko	8. 9. 1979	áno
Mozambik	13. 3. 1976	áno
Namíbia	11. 6. 1990	áno
Nauru	12. 8. 1981	nie
Nikaragua	6. 9. 1979	áno
Nigéria	11. 11. 1984	áno
Panama	23. 7. 1978	nie
Papua Nová Guinea	12. 8. 1981	nie
Paraguaj	9. 2. 2000	nie
Peru	16. 8. 1984	nie
Rovníková Guinea	3. 11. 1978	nie
Rwanda	1. 4. 1976	áno
Seychelly	25. 10. 1977	nie
Sierra Leone	27. 3. 1980	áno
Srbsko	28. 11. 1984	nie
Svätý Krištof a Nevis	25. 2. 1987	nie
Svätá Lucia	1. 9. 1979	nie
Svätý Tomáš a Princov ostrov	22. 7. 1978	nie
Svätý Vincent a Grenadíny	14. 2. 2002	nie
Šalamúnove ostrovy	12. 8. 1981	nie
Surinam	11. 8. 1982	áno

Svazijsko	28. 4. 1980	nie
Sýria	15. 4. 1980	áno
Tanzánia	9. 11. 1978	áno
Togo	17. 3. 1976	nie
Trinidad a Tobago	1. 11. 1986	áno
Tuvalu	12. 8. 1981	nie
Uganda	6. 9. 1979	áno
Uruguaj	26. 12. 2005	nie
Vanuatu	26. 11. 1980	áno
Venezuela	3. 8. 1982	áno
Vietnam	2. 3. 1979	nie (?)
Východný Timor	20. 5. 2002	áno
Zambia	12. 10. 1979	áno
Zimbabwe	3. 6. 1980	áno

6.2. Spojené štáty americké

Spojené štáty americké regiónu Maghrebu do vypuknutia druhej svetovej vojny neprikladali veľkú pozornosť. Situácia sa zmenila po začatí procesu dekolonizácie a súperenia so Sovietskym zväzom o vplyv v krajinách tretieho sveta. Dovtedy pokladali USA Maghreb za sféru vplyvu európskych mocností, predovšetkým Francúzska, ktoré kolonizovalo celý Maghreb s výnimkou Západnej Sahary. Napriek tomu možno nájsť obdobia, počas ktorých sa pozornosť USA z najrôznejších príčin výraznejšie uprela na severozápad Afriky (Zoubir, Benabdallah-Gambier, 2005, s. 181). Podľa Zoubira a Benabdallah-Gambiera (2005) ide o obdobie druhej svetovej vojny (po operácii Torch bol Maghreb v rukách Spojencov), obdobie 50. a 60. rokov 20. storočia – obdobie dekolonizácie a nakoniec o západosaharský konflikt od jeho vzniku v polovici 70. rokov. Maroko a Alžírsko sú navyše významné štáty z toho dôvodu, že ležia na okraji južného krídla NATO v Európe, aj preto sa USA obávali možných negatívnych dôsledkov z ďalšieho šírenia sovietskeho vplyvu v regióne, tentoraz do Západnej Sahary. Región je v súčasnosti dôležitý pre západné štáty pre vynorenie sa problému medzinárodného terorizmu, pretože severná Afrika je jedným z pôsobísk teroristov. Až do 90. rokov ale nemali USA žiadnu politiku k regiónu Maghrebu ako celku (Springerová et al., 2012, s. 75). Primárnym záujmom USA v regióne Maghrebu je nevypuknutie vojenského konfliktu, stabilita a bezpečnosť regiónu a nadstavbou je regionálna integrácia.

Postoj Spojených štátov v otázke Západnej Sahary sa primárne odvíja od amerických záujmov v Maroku a regióne (Zoubir, 2009, s. 984). Úplne prvoradým záujmom je teda udržanie prímeria. Stabilita regiónu nasleduje za týmto cieľom, pričom prvoradá je stabilita Maroka. Po útokoch z 11. septembra 2001 pozícia Maroka v americkej zahraničnej politike nabrala na význame, ale zlepšili sa aj vzťahy medzi USA a Alžírskom; nutnosť zlepšiť vzťahy s Alžírskom vyplynula z významu Alžírska v boji proti terorizmu v celom regióne, význam štátu spočíva v jeho polohe a rozlohe (Zoubir, 2007, s. 169-170). Od 60. rokov, keď sa Organizácia Spojených národov začala venovať otázke Západnej Sahary, panoval na medzinárodnej scéne v otázke práva Západosaharanov na sebaurčenie široký konsenzus; v opozícii stálo Maroko a jeho hlavní podporovatelia od počiatku konfliktu Francúzsko a USA (Zunes, Mundy, 2010, s. 59). Konflikt o Západnú Saharu sa naplno rozohral v roku 1975, keď bolo určujúcim faktorom v medzinárodných vzťahoch prostredie studenej vojny. V Spojených štátoch a Francúzsku prevládla logika, podľa ktorej stabilita monarchie v Maroku a tým aj celého regiónu závisí na udržaní Západnej Sahary. Spojené štáty sa navyše obávali expanzie sovietskeho vplyvu v subsaharskej Afrike. Sovietsky zväz síce nikdy priamo nepodporil západosaharské hnutie a Polisario, USA sa napriek tomu obávali vzniku prosovietskeho štátu v Západnej Sahare (Zoubir, Benabdallah-Gambier, 2005, s. 184). Polisario bolo podporované Alžírskom a Líbyou, štátmi pod vplyvom ZSSR a so sovietskou výzbrojou, čo len podporovalo americké obavy z vytvorenia ďalšieho ľavicového štátu v regióne.

Po skončení studenej vojny zostala americká podpora voči Maroku nezmenená. Tentoraz nepredstavovali hlavnú hrozbu americkej zahraničnej politike ľavicové režimy, ale v globalizovanom svete stúpil význam stability regiónu a s tým spojený rozvoj spojenectiev s rozvíjajúcimi sa ekonomikami (Zoubir, Benabdallah-Gambier, 2005, s. 182). Ďalšími faktormi, ktoré prispeli k udržaniu úzkeho vzťahu medzi USA a Marokom, bola účasť marockých síl v prvej vojne v Perzskom zálive, keď Maroko poslalo do Saudskej Arábie 2-tisíc vojakov a boj Maroka proti radikálnym islamistom, ktorý vyplynul z nestability v Alžírsku v 90. rokoch (Zoubir, Benabdallah-Gambier, 2005, s. 188). Maroko navyše zrýchlilo liberalizáciu svojej ekonomiky a pomohol aj fakt, že Maroko ako jedno z mála arabských štátov nie je nepriateľské voči Izraelu (Springerová et al., 2012, s. 78).

Význam Maghrebu ešte stúpol po teroristických útokoch z 11. septembra 2001 a začatí vojny proti terorizmu prezidentom G. W. Bushom. USA si uvedomili nutnosť spolupracovať aj s Alžírskom, ktoré je pre svoju rozlohu kľúčom k neutralizácii teroristickej hrozby v regióne. Otepľovanie vzťahov s Alžírskom, symbolizované návštevou USA alžírskym prezidentom Abdelazízom Buteflikom v júli 2001, začalo už koncom 90. rokov (Zoubir, Benabdallah-Gambier, 2005, s. 190). Alžírsko sa stalo pre USA významné z viacerých hľadísk, stúpol jeho význam v OAJ¹⁷, vynorila sa os Alžírsko-Nigéria-Juhoafrická republika, kľúčovým sa stalo aj v boji proti terorizmu a nezanedbateľný je jeho vplyv na Blízkom Východe (Zoubir, Benabdallah-Gambier, 2005, s. 191).

Aj napriek intenzívnej americkej spolupráci s Marokom a jeho postavením ako prvého partnera USA v regióne Maghrebu nikdy nedošlo k formálnemu americkému uznaniu marockej suverenity nad Západnou Saharou. Spojené štáty si uvedomujú, že by to spôsobilo v Alžírsku nevôľu. USA podporovali uzavretie prímeria v roku 1991 a vytvorenie misie MINURSO (Saidy, 2011, s. 88). Po uzavretí prímeria sa snažili presadzovať také kroky, ktoré by zabránili obnoveniu vojenského konfliktu či krízovej situácii (Springerová et al., 2012, s. 91).

Administratíva Geralda Forda zohrala rozhodujúcu rolu v úspechu marockého Zeleného pochodu, keď vyvíjala na Španielsko tlak, aby uzavrelo trojstrannú madridskú dohodu a zverilo tak správu nad Západnou Saharou do rúk Maroka a Mauritánie (Saidy, 2011, s. 87). Za vlády Jimmyho Cartera prešli Američania k politike neutrality, zdôrazňujúc význam ľudských práv ako základu svojej zahraničnej politiky. Nasledovné vlády prebrali po tej Carterovej aj snahu vyriešiť spor za sprostredkovania OSN. S jeho postojom súvisel aj zákaz predaja zbraní Maroku, ktorý USA odvolali až v roku 1979 pre obavy z možného pádu marockého režimu a narušenia rovnováhy v regióne (Saidy, 2011, s. 87). Vzťahy s Marokom sa zlepšili po nástupe Ronalda Reagana na začiatku 80. rokov. Sovietsky zväz v tom čase rozvíjal vzťahy s Alžírskom a vojna s Polisariom sa pre Maroko nevyvíjala veľmi priaznivo, čo pomohla americká všestranná pomoc zvrátiť

¹⁷ Alžírsku sa podarilo sprostredkovať ukončenie vojny medzi Etiópiou a Eritreou v decembri 2000.

(Springerová et al., 2012, s. 77). Ďalšia prestávka v dobrých vzťahoch nastala v dobe existencie Arabsko-africkej federácie¹⁸ medzi Marokom a Líbyou.

Maroko je v USA vnímané ako príklad moslimskej krajiny, ktorá môže dávať príklad zvyšku moslimského sveta. Podporuje Izrael a spolupracuje s americkými agentúrami (Saidy, 2011, s. 88). USA podporovali prvý Bakerov plán, ktorý znamenal čiastočnú autonómiu Západnej Sahary pod marockou suverenitou, ale ten sa Bakerovi nepodarilo presadiť. Aj po zlyhaní Bakerových iniciatív sa Spojené štáty snažili sledovať cestu kompromisu medzi oboma stranami a tlačili na Maroko, aby prišlo s vlastným návrhom autonómie, ktorý Maroko predložilo v apríli 2007, pričom sa dočkalo amerického ocenenia návrhu (Saidy, 2011, s. 88). Nástup Baracka Obamu nezmenil kardinálne americkú podporu pre marocký plán autonómie, primárnym americkým postojom zostáva odmietnutie nezávislého štátu v Západnej Sahare, pretože sa americkí diplomati obávajú vzniku *failed state*, ktorý by mal negatívny dopad na regionálnu stabilitu a bezpečnosť.

6.3. Španielsko

Španielsko je z historického hľadiska najvýznamnejším externým aktérom v západosaharskej otázke. Španielska pozornosť sa v Afrike primárne¹⁹ zameriavala na oblasť Maghrebu a v oblasti Maghrebu bolo španielskou prioritou Maroko, ktoré je pre Španielsko významné z viacerých dôvodov. Spolupráca s Marokom je dôležitá najmä v problematike nelegálneho prisťahovalectva, boja s organizovaným zločinom a nemenej dôležitá je aj ekonomická spolupráca a tolerovanie španielskych enkláv Ceuta a Mellila na marockom pobreží²⁰. Španielsku sa často vytýka, že zaujalo v otázke Západnej Sahary pasívny postoj (Springerová et al., 2012, s. 36).²¹ Španielsko sa správalo realisticky, bralo do úvahy fakt, že vzťahy s Marokom sú preň prvoradé, súčasne ale nechcelo ani skomplikovať vzťahy s Alžírskom. Snažilo sa nepodnikať kroky, ktoré by si mohla jedna alebo druhá strana konfliktu vysvetľovať ako

¹⁸ Arabsko-africká federácia vznikla zmluvou z Oujdy (1984) medzi Marokom a Líbyou. Maroko ňou reagovalo na vstup SADR do Organizácie africkej jednoty a dosiahlo ňou zastavenie líbyjskej vojenskej a diplomatickej podpory pre Polisario (Zunes, Mundy, 2010, s. 87). Maroko zmluvu o dva roky odvolalo.

¹⁹ V rovníkovej Afrike malo Španielsko malú kolóniu, Španielsku Guineu, dnes Rovníková Guinea.

²⁰ Maroko si v minulosti nárokovalo aj polostrov Peñón de Vélez de la Gomera, ostrov Peñón de Alhucemas a súostrovie Chafarinas.

²¹ Španielska pasivita kontrastuje s portugalskou aktivitou na medzinárodnej scéne v snahe dosiahnuť riešenie statusu Východného Timoru.

jednostranné. Vzťahy Maroka so Španielskom sú komplexnejšie ako s USA či Francúzskom, dôvody pre to sú dva, a to španielske enklávy v Maroku a podpora španielskej občianskej spoločnosti nezávislosti Západnej Sahary (Zisenwine, Weitzman, 2013, s. 77). Španielsko je tak nútené správať sa opatrne voči Maroku a pritom uspokojiť aj domácu verejnosť.

Podobne ako ostatné európske štáty s kolóniami čelilo aj Španielsko po druhej svetovej vojne dekolonizačným tlakom. V roku 1956 získalo Maroko od Francúzska nezávislosť a následne v roku 1958 Francisco Franco Maroku odstúpil prístav Tarfaja (Villa Bens) a španielske územie na juhu Maroka (Jensen, 2005, s. 25). V tom istom roku Španieli zrušili Španielsku západnú Afriku a z Ifni a Španielskej Sahary sa stali provincie. Medzinárodné ovzdušie Španielsku neprialo; superveľmoci – USA a ZSSR – neboli koloniálnym ríšam naklonené a OSN smerovalo svoje úsilie k dekolonizácii, ktorú Španielsko odmietalo. Odmietlo podporiť rezolúciu Valného zhromaždenia 1541 o dekolonizácii a spolu s Portugalskom hlasovalo proti rezolúcii 2072 (XX) z decembra 1965, v ktorej medzinárodné spoločenstvo požadovalo od Španielska, aby podniklo všetky nevyhnutné opatrenia pre oslobodenie Sidi Ifni a Španielskej Sahary od koloniálnej nadvlády (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 15-16). Táto rezolúcia nadväzovala na rezolúciu z októbra 1964, v ktorej OSN požadovala implementáciu práva Západosaharanov na sebaurčenie. V roku 1966 bola schválená rezolúcia Valného zhromaždenia OSN 2229 (XXI), požadujúca konanie referenda na území Španielskej Sahary, pod dohľadom Spojených národov (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 16).

Španielsko sa rozhodlo čeliť tlaku na dekolonizáciu rôznymi spôsobmi: zmenilo status Španielskej Sahary z *kolónie* na *provinciu*, zriadilo na území orgány miestnej správy a v roku 1967 bol založený *Džemát*, formálne Všeobecné zhromaždenie Sahary (Springerová et al., 2012, s. 38). V roku 1969 sa rozhodlo odstúpiť Maroku oblasť Sidi Ifni, ale v prípade Západnej Sahary to boli útoky Polisaria v El-Khanga v roku 1973, ktoré Španielsko prinútili akceptovať usporiadanie referenda (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 16). S tým súviselo uskutočnenie prieskumného sčítania, ktoré zistilo na území Španielskej Sahary 73 497 obyvateľov (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 16). Nepodarilo sa mu ale zachytiť kočovné obyvateľstvo a utečencov.

V záverečných rokoch Francovej vlády sa španielsky postoj k otázke Španielskej Sahary vyznačoval inkohereciou, obavami a neistotou, čo napokon vyústilo k rýchlemu španielskemu odchodu a neuskutočneniu referenda (Springerová et al.,

2012, s. 39). Vyvrcholenie nastalo na jeseň 1975, keď najprv v októbri Španielsko sľúbilo Polisariu nezávislosť a už v novembri sa podvolilo marockému tlaku (Zunes, Mundy, 2010, s. 80). Vyšetrovanie španielskeho parlamentu v roku 1978 dospelo k záveru, že v chaose, ktorý vznikol po upadnutí Franca do kómy, skupina promarockých ultrakonzervatívcov na čele s premiérom Carlosom A. Navarrom a ministrom Josém S. Ruízom uzavrela s marockým kráľom dohodu (Zunes, Mundy, 2010, s. 80). Títo vládni činitelia tak učinili za chrbtom ministra zahraničných vecí Pedra Cortina y Mauriho, ktorý dával prednosť mediácií prostredníctvom OSN. V španielskej vláde vtedy došlo k súpereniu promarockého a prosaharského krídla. Promarocká skupina uprednostňovala dohodu s Marokom a obávala sa radikálneho nacionalizmu, stelesneného v ich očiach v Polisariu. V Alžírsku navyše sídlilo Hnutie za sebaurčenie a nezávislosť Kanárskych ostrovov, ktoré vzniklo už v 60. rokoch a španielski konzervatívci sa obávali, že by sa Západná Sahara stala ďalšou základňou tohto hnutia, ležiac pritom v bezprostrednej blízkosti súostrovia.

Opustením Západnej Sahary sa Španielsko nezbavilo zodpovednosti nad jej osudom, ale získalo možnosť uskutočňovať politiku vyvažovania medzi Alžírskom a Marokom, kľúčovými štátmi Maghrebu (Zoubir, 2007, s. 172). Napriek širokej podpore pre saharskú nezávislosť u španielskej občianskej i odbornej verejnosti, Španielsko pokračuje vo vyváženej politike voči Maroku a Alžírsku, resp. Polisariu. S oboma štátmi rozvíja ekonomické vzťahy, importuje fosílnu palivú z Alžírska, poskytuje štátom rozvojovú pomoc. Z ekonomického pohľadu sú pre Španielsko významné vody v okolí Kanárskych ostrovov a na východ od nich, kde v sedemdesiatych rokoch vznikol spor s Marokom a pri jednom z incidentov zahynulo sedem španielskych rybárov (Zunes, Mundy, 2010, s. 81). Španielsko je aj významný exportér zbraní do Maroka, tie narozdiel od francúzskych či amerických zakázok nie sú využiteľné explicitne v protipovstaleckom boji (Zunes, Mundy, 2010, s. 81).

6.4. Francúzsko

Významná francúzska prítomnosť v regióne Maghrebu začala až v prvej polovici 19. storočia, keď si Francúzsko podmanilo Alžírsko. So Španielskom podpísalo viacero dohôd, v ktorých boli stanovené hranice Západnej Sahary a sféry vplyvu v Maroku, spoločnom francúzsko-španielskom protektoráte. Po druhej svetovej vojne, muselo Francúzsko čeliť ozbrojeným povstaniam v Maroku, Alžírsku a Maurítánii. V daných

odbojových hnutiach mali svoj podiel aj Západosaharania. Po opustení Maroka, Mauritánie a po neúspešnej vojne v Alžírsku, ktorá vyvrcholila nezávislosťou poslednej francúzskej kolónie v oblasti, sa Francúzsko snažilo udržať nezávislé štáty vo svojom ekonomickom a kultúrnom orbite (Springerová et al., 2012, s. 98). V Maroku našlo najbližšieho a najstabilnejšieho spojenca. V Paríži Maroko bolo a stále aj je vnímané ako regionálny rival Alžírska, ktoré získalo nezávislosť po vojne proti Francúzsku. Západná Sahara ako súčasť Maroka predstavovala pre Francúzsko najlepšiu alternatívu. Po vypuknutí vojny v Západnej Sahare pomáhalo Francúzsko leteckými útokmi ničiť sily Polisaria, útočiace na Mauritániu. Po mauritánskom prevrate a uzavretí mieru s Polisariom sa Francúzi stiahli z konfliktu a podporovali Maroko vojenskými dodávkami. Prezident Mitterand proklamoval vyváženú politiku voči Západnej Sahare a Maroku, ale táto neutralita bola len deklaratívna, nie reálna, v OSN Francúzsko blokovalo akékoľvek snahy o referendum (Springerová et al., 2012, s. 104). Francúzsko vystupuje dlhodobo najostrejšie proti samostatnosti Západnej Sahary. Prezident Jacques Chirac Západnú Saharu označil za južnú provinciu Maroka (BBC News, 2001). Nicholas Sarkozy dokonca vyhlásil, že Francúzsko a Maroko stoja v otázke Západnej Sahary bok po boku (Zunes, Mundy, 2010, s. 79). Ani politika Francoisa Hollanda sa zásadne neodlišuje. V súčasnosti je Francúzsko najvýznamnejším obchodným partnerom Maroka a spolu so Španielskom najvýznamnejší spojovací článok s inštitúciami EÚ a rado by si toto postavenie aj udržalo (Zisenwine, Weitzman, 2013, s. 77).

Francúzsko sa v Západnej Sahare obávalo a dodnes obáva neživotaschopného mikroštátu, ktorý by bol pod alžírskym vplyvom (Zoubir, 2007, s. 168). Napriek tomu sa Francúzsko snaží nepoškodiť vzťahy s Alžírskom, ktoré je významným dodávateľom zemného plynu pre západoeurópske štáty (Zoubir, 2007, s. 168). V súčasnosti, keď sa často spomína diverzifikácia dodávateľov a produkcia zemného plynu v Severnom mori klesá, predstavuje Alžírsko jedného z najdôležitejších dodávateľov plynu pre západnú Európu. Na druhej strane sa Francúzsko podobne ako Spojené štáty obáva negatívnych dôsledkov straty Západnej Sahary na vnútropolitickú situáciu v Maroku a dokonca finančnými prostriedkami motivovalo niekoľko afrických štátov stiahnuť diplomatické uznanie SADR, podobne ako to napríklad robí Čína v prípade Taiwanu (Zoubir, 2007, s. 168). Vo Francúzsku jestvuje veľa organizácií podporujúcich Západnú Saharu, ale

nedokázali nijak ovplyvniť postoj voči marockej okupácii územia (Zunes, Mundy, 2010, s. 79).

6.5. Alžírsko

Alžírsko bolo od vypuknutia konfliktu jedným z jeho najdôležitejších aktérov konfliktu o Západnú Saharu (Mundy, 2010, s. 1). Podporovalo Polisario finančne, vojensky, diplomaticky, ale nerobí si nárok na územie Západnej Sahary a podporuje právo Saharanov na sebaurčenie. Podpora Alžírska pre Polisario pramení z dvoch motivácií, na jednej strane je to idealizmus dekolonizácie, v čom sa odzrkadľuje alžírsky boj za nezávislosť a na strane druhej to je snaha o rovnováhu moci v oblasti, snaha zabrániť zvýšeniu moci a prestíže Maroka, ktoré by po získaní Západnej Sahary nasledovalo (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 76). Rivalita Alžírska a Maroka o vodcovskú pozíciu v Maghrebe trvala od chvíle, keď sa obe krajiny osamostatnili od koloniálnej nadvlády. V októbri 1963 sa krajiny dostali do konfliktu potom, čo Maroko obsadilo časti Alžírska na krajnom západe pri hraniciach so Španielskou Saharou. Až v roku 1972 sa podarilo dosiahnuť dohodu medzi štátmi upravujúcu ich vzájomnú hranicu, Maroko sa vzdalo nároku na alžírské územie výmenou za podporu pri získaní Španielskej Sahary (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 59). Neskôr sa utvorila koalícia Maroka, Mauritánie a Alžírska, ktorá mala za cieľ vyhnanie Španielov zo Západnej Sahary, rozpadla sa potom, čo Alžírsko napadlo marocké a mauritánske nároky na územie pred Medzinárodným súdnym dvorom v roku 1975 (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 59).

Pomoc Alžírska Polisariu a SADR bola zásadná najmä v začiatkoch konfliktu s Marokom, keď okrem významnej vojenskej pomoci poskytlo Záposaharanom humanitárnu pomoc a zriadilo na svojom území utečenecké tábory. Sídlo SADR a jej vlády sa nachádza v utečeneckých táboroch v Tindoufe, Polisario disponuje na tomto území samosprávou

Konflikt o Západnú Saharu predstavuje základnú prekážku v nadviazaní hlbšej bilaterálnej a regionálnej spolupráce. Marocko-alžírske vzťahy majú za sebou viacero krízových momentov. Založenie Arabskej únie Maghrebu medzi Marokom, Alžírskom, Tuniskom, Líbyou a Mauritániou v roku 1989 po dlhoročných rokovaniach bolo svetlým bodom v alžírsko-marockých vzťahoch (Mundy, 2010, s. 10). Lepšie vzťahy Maroka s Alžírskom vydržali do roku 1994, kedy Maroko obvinilo Alžírsko zo

zapojenia do teroristického útoku v Marakéši a zaviedlo vízovú povinnosť pre alžírskych občanov (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 64). Následne došlo k uzavretiu spoločnej hranice.

Dôsledky, ktoré má patová situácia v spore o Západnú Saharu na vzťah Alžírsko s Marokom, sú nevýhodné pre oboch aktérov aj ostatné štáty maghrebského regiónu, bráni regionálnej integrácii, ktorá je kľúčová nielen z ekonomického, ale aj bezpečnostného hľadiska. Alžírskym cieľom je zabrániť, aby Maroko mohlo získať celú Západnú Saharu a presunúť svoju pozornosť a nároky na nejaké iné územie, pretože časť Alžírsko bola kedysi súčasťou plánu Veľkého Maroka. Zároveň Alžírsko predstavuje kľúč v mierovom procese, čo preukázalo tým, že presvedčilo Polisario prijať druhý Bakerov plán (Mundy, 2010, s. 13).

6.6. Európska únia

Angažovanie sa Európskej únie v otázke Západnej Sahary je veľmi skromné (Tocci, 2011, s. 135). Európska únia i jej predchodcovia sa primárne sústredili na ekonomickú integráciu kontinentu a spoluprácu v ekonomickej oblasti so štátmi regiónu. Po vzniku Európskej únie Maastrichtskou zmluvou z roku 1992 sa začala rozvíjať spoločná zahraničná a bezpečnostná politika, upravená neskoršími zmluvami, predovšetkým Lisabonskou zmluvou. Napriek tomu ešte stále predstavujú najdôležitejšiu agendu Európskej únie ekonomické otázky. Dôležitý je takisto fakt, že v oblasti zahraničnej politiky sa v Únii uplatňuje medzivládny prístup, čiže EÚ formálne nemá zahraničnú politiku pokiaľ nedisponuje mandátom od členských štátov a možnosti Komisie alebo Parlamentu ovplyvniť tento proces sú minimálne (Zunes, Mundy, 2010, s. 86). Tento fakt ale nezabránil EÚ zúčastňovať sa mierového procesu v iných konfliktoch, čo znamená, že problémom je aj postoj niektorých členských štátov. V prípade Západnej Sahary sa niektoré európske štáty sťažovali, že Francúzsko a Španielsko bránia v tom, aby sa EÚ touto otázkou zaoberala (Zunes, Mundy, 2010, s. 86). Navyše aj samotné Maroko je proti zapojeniu Európskej únie do procesu (Popescu, 2011, s. 135). Tieto faktory kombinované s povahou a okolnosťami sporu vyústili do neschopnosti Únie v spore (Tocci, 2011, s. 135).

Najvýznamnejším aspektom zahraničnej politiky EÚ zostáva podpora ekonomických vzťahov, ktorými sa Únia snaží zaistiť, aby daný región nepredstavoval možné bezpečnostné riziko akéhokoľvek charakteru (Springerová et al., 2012, s. 144).

Taký postoj zaujíma Únia aj k Maroku, ktoré vedomé si dôrazu Únie na demokratizáciu a ľudské práva spravilo liberalizačné reformy, hoci nie vždy presvedčivé (Springerová et al., 2012, s. 145). K prvým zmluvným vzťahom s Maghrebom došlo medzi ES a Marokom, Tuniskom a Alžírskom v roku 1969, tieto zmluvy sa zaoberali ekonomickou spoluprácou a odstránením ciel. Nadviazali na ne bilaterálne zmluvy v rámci tzv. Globálnej stredomorskej politiky z roku 1976, ktoré okrem iného obsahovali aj položky o ekonomickej a finančnej pomoci (Springerová et al., 2012, s. 146). V zmluve s Marokom sa o území Západnej Sahary (v tej dobe čerstvo okupovanej Marokom) nehovorí, takže nie je ošetrovaný pôvod produktov, ktoré môže Maroko bez bariér dodávať do Európy. V roku 1988 sa začali rokovania zmlúv o rybolove, ktoré zahŕňali aj západosaharské vody. Najmä pre Španielsko, ktoré do EHS vstúpilo o dva roky predtým, bola spolupráca s Marokom dôležitá. Schvaľovanie zmlúv sa ale nezaobišlo bez rozsiahlych diskusií. Až na začiatku 90. rokov Európsky parlament odmietol predĺžiť finančný protokol v rámci Obnovenej stredomorskej politiky, pričom primárnym dôvodom bola ľudskoprávna situácia v Západnej Sahare (Springerová et al., 2012, s. 146). Maroko sa snažilo ďalej zblížovať s Úniou podaním prihlášky o členstvo a pokračovaním v ekonomickej a demokratickej liberalizácii.

V 90. rokoch sa začala Európska únia viac orientovať na svoje susedstvo. Tieto iniciatívy vyvrcholili vytvorením Únie pre Stredomorie a Európskou politikou susedstva, ktorého súčasťou bolo podpísanie Akčného plánu EÚ-Maroko. Za zmienku stojí fakt, že Západná Sahara nie je v tomto akčnom pláne vôbec zmienená, obsahuje len vágnu zmienku o podpore pre iniciatívy OSN vo vyriešení regionálnych konfliktov (Popescu, 2011, s. 135). Táto skutočnosť je v príkrom rozpore s Akčným plánom Európskej susedskej politiky, ktorý obsahuje deväť prioritných oblastí spolupráce, z ktorých sú najdôležitejšie *demokracia a vláda práva a ľudské práva a základné slobody* (Springerová et al., 2012, s. 150). Súčasťou tohto programu je aj finančná pomoc pre krajiny s relatívne najlepším pokrokom v demokratizácii, medzi ktoré Maroko patrí.

Najvýraznejším podporovateľom Západnej Sahary z inštitúcií EÚ je Európsky parlament. Komisia, ktorá by mala byť neutrálna, sa snaží do konfliktu nezasahovať, hoci nepriamo svojimi rozhodnutiami do konfliktu zasahuje. Snaží sa to kompenzovať humanitárnou pomocou pre západosaharských utečencov, táto pomoc nie je dlhodobá a nedá sa vykladať ako podpora západosaharského sebaurčenia; Európsky parlament od

druhých volieb v roku 1984, keď v ňom väčšinu získala ľavica, podporuje Front Polisario a stavia sa kriticky k prehlbovaniu spolupráce s Marokom (Springerová et al., 2012, s. 153-154). Vstup Španielska do EHS znamenal zvýšenie počtu poslancov, ktorí sú na strane Západnej Sahary. Od konca 90. rokov získali pravicoví poslanci v EP prevahu a tí sa snažia mierniť kritiku Maroka. Európsky parlament podporuje sebaurčenie západosaharského obyvateľstva, ale napriek tomu došlo v roku 1995 a v roku 2005 k opätovnému uzatvoreniu zmlúv o rybolove s Marokom, ktoré zahŕňajú aj západosaharské vody. Európska únia tak s Marokom rozvíja obchodné vzťahy a prijíma výrobky a produkty majúce spojitosť so Západnou Saharou, hoci je to v rozpore s oficiálnymi dokumentmi a vyhláseniami; uprednostňuje tak stabilitu a ekonomické záujmy pred politickými, ktoré sa snaží od tých ekonomických izolovať (Springerová et al., 2012, s. 158).

6.7. Organizácia africkej jednoty (Africká únia) a Organizácia Spojených národov

Charta Organizácie africkej jednoty definuje ako jeden zo základných cieľov organizácie dekolonizáciu celého kontinentu (Africká únia, 1963, s. 3). Ďalšími cieľmi, ktoré si OAJ stanovila pri svojom vzniku sú: zachovanie teritoriálnej integrity štátov, podpora africkej solidarity a jednoty, pritom sa zaväzuje nezasahovať do vnútorných záležitostí členských štátov. Pre OAJ bol od začiatku dôležitý koncept *uti possidetis*, znamenajúci uznanie koloniálne určených hraníc za trvalé a legitímne, čo spôsobilo, že Maroko sa stalo členom OAJ len s výhradami (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 58). Alžírsko sa od začiatku západosaharského konfliktu pokúšalo využiť svoje postavenie v OAJ na podporu Západnej Sahary. Od začiatku vojenského konfliktu možno badať výrazný záujem OAJ o Západnú Saharu. Dôvodom je okrem alžírскеj aktivity aj séria rezolúcií OSN z rokov 1965 až 1975, v ktorých OSN deklarovalo spoluprácu s OAJ (Springerová et al., 2012, s. 128). Postoj Organizácie africkej jednoty, neskôr premenovanej na Africkú úniu, je v otázke Západnej Sahary podporovať jej svojbytnosť a nezávislosť.

OAJ v roku 1976 schválila alžírsku rezolúciu vyzývajúcu na podporu západosaharských nacionalistov, v dôsledku čoho Maroko bojkotovalo trinástu schôdzu hláv štátov OAJ v maurícijskom Port Louis 2. júla 1976 (Bakhashab, 1984, s. 328). Maroko postupne zaznamenalo ďalšie neúspechy na diplomatickom poli. Na summite

OAJ v júli 1978 v Chartúme bol vytvorený Výbor múdrych mužov, ktorý mal pomôcť sprostredkovať riešenie v súlade s právom na sebaurčenie, ale bol neúspešný, pretože Maroko odmietalo uznať Polisario za rovnocenného partnera, kým Alžírsko odmietlo rokovať v mene Polisaria. Rok 1979 bol pre Západnú Saharu významný, bol to rok, keď Mauritánia podpísala s Polisariom mierovú zmluvu a aj rok, v ktorom sa Alžírsku podarilo získať uznanie SADR od mnohých afrických štátov. Na summite OAJ v libérijskej Monrovii v roku 1979 hlavy afrických štátov hlasovali v prospech uskutočnenia referenda na území Západnej Sahary (Bakhashab, 1984, s. 330). Zároveň hlavy štátov privítali mauritánsky ústup a odsúdili marocké obsadenie južnej tretiny Západnej Sahary, ktorá bola dovtedy obsadená mauritánskymi jednotkami. Začalo sa hovoriť aj o možnosti prijať SADR do organizácie, na summite v roku 1980 tento krok podporila dvadsaťšesť štátov z celkového počtu päťdesiat. Na ďalší summit vo februári 1982 v Addis Abebe bola pozvaná aj delegácia SADR, čo vyústilo v odchod Maroka a ďalších devätnásť štátov z rokovaní a odmietnutie pozvania na ďalší summit, čím bolo ohrozené samotné fungovanie OAJ (Springerová et al., 2012, s. 131). Maroko Organizáciu africkej jednoty opustilo v roku 1984 na protest pre prijatie Západnej Sahary do organizácie ako 51. člena (May, 1984). V tomto geste ho na 20. summite organizácie podporil iba stredoafrický Zair, hoci viaceré ďalšie delegácie prijali marocké a zairské vyhlásenia s pochopením (May, 1984). Marocký postoj k problému Západnej Sahary nepochybne predstavuje závažnú prekážku pre integráciu v severnej Afrike a je nepravdepodobné, že dôjde k prehĺbeniu spolupráce v tejto časti Afriky, kým sa spor nevyrieši. Aj Juhoafrická republika – najdôležitejší štát subsaharskej Afriky – po páde apartheidu zaujíma voči Západnej Sahare rovnaký postoj ako OAJ a uznáva jej nezávislosť, pričom vníma marockú neústupnosť ako príčinu nedostatočnej regionálnej integrácie v regióne Maghrebu (Landsberg, van Wyk, 2012, s. 252). V Juhoafrickej republike je od roku dokonca 2004 otvorené veľvyslanectvo SADR.

OAJ sa podarilo krízu prekonať, ale jej schopnosť vyriešiť konflikt tým bola značne otrávená. Na konci 70. rokov a počas 80. rokov totiž OSN podporovala snahy OAJ vyriešiť konflikt, pretože tá stála na čele mierotvorného úsilia v Západnej Sahare v rokoch 1976 až 1984 (Boukhars, Roussellier, 2014, s. 81). Organizácie spolupracovali v otázke usporiadania referenda na území, ale v polovici 80. rokov sa vytratila viera v to, že OAJ môže sprostredkovať koniec konfliktu a OSN prebrala rolu, ktorú OAJ zverila. Odvtedy stojí OAJ (v roku 2002 premenovaná na Africkú úniu) v tieni

Spojených národov, ktoré podporuje v riešení sporu a úzko s ňou spolupracuje, ale stratila vedúce postavenie v celom procese.

Organizácia Spojených národov sa od roku 1985 snažila v súčinnosti s OAJ dosiahnuť uzatvorenie prímeria medzi Marokom a Polisariom (MINURSO, 2014). V roku 1988 predložil generálny tajomník OSN stranám konfliktu návrh textu prímeria, pričom obe strany 30. augusta 1988 tlmočili OSN, že sa dohodli na princípoch prímeria (OSN, 1990, s. 4). Na základe toho prijala Rada bezpečnosti OSN 20. septembra 1988 rezolúciu, schvaľujúcu menovanie špeciálneho vyslanca generálneho tajomníka, ktorý mal vypracovať správu o konaní referenda a možnostiach jeho usporiadania v súčinnosti s Organizáciou africkej jednoty (OSN, 1990, s. 4). V roku 1990 schválila Bezpečnostná rada OSN správu generálneho tajomníka, ktorá obsahovala plný text návrhov na vyriešenie situácie v Západnej Sahare a zároveň plán na implementáciu týchto návrhov (MINURSO, 2014). Súčasťou týchto plánov bolo konanie referenda a ustanovenie misie, ktorá by mala dohliadať nad dodržiavaním prímeria, návratom Saharanov do vlasti, prípravou referenda a zabezpečovaním poriadku na území (OSN, 1990, s. 22-23).

Bezpečnostná rada OSN prijala 29. apríla 1991 rezolúciu 690, ktorou bola táto misia založená pod skratkou MINURSO – Misia OSN pre referendum v Západnej Sahare (S/RES/690 1991). Tá, ako napovedá jej názov, mala pôsobiť počas prechodného obdobia, počnúc vyhlásením oficiálneho prímeria až do uskutočnenia referenda a následného odovzdania správy nad územím v súlade s výsledkami ľudového hlasovania (MINURSO, 2014). Zároveň mala asistovať špeciálnemu predstaviteľovi generálneho tajomníka, ktorý mal plne zodpovedať za všetky prípravy, týkajúce sa referenda. Referendum sa malo konať v januári 1992, ale pre komplikácie sa celý proces spomalil a v ďalších rokoch sa pre vzájomné nezhody Maroka a Frontu Polisario v otázke návratu utečencov či v procese o určení oprávnených voličov v plánovanom referende (MINURSO, 2014). Problémom je na jednej strane marocká nechť k referendu v očakávaní nepriaznivého výsledku pre Maroko a na druhej strane cieľ Polisaria, ktorým je dosiahnutie úplnej nezávislosti územia (Jensen, 2013, s. 17).

Tieto prekážky sa pokúsil prekonať James Baker, ktorý bol roku 1997 vymenovaný za špeciálneho vyslanca OSN pre Západnú Saharu, podarilo sa mu dosiahnuť medzi Marokom a Frontom Polisario – tzv. houstonškú dohodu, upravujúcu identifikáciu voličov oprávnených hlasovať v prípadnom referende. V roku 1999 zomrel marocký kráľ Hassan II. a zdá sa akoby Bezpečnostná rada OSN po jeho smrti začala

preferovať strednú cestu namiesto „krajnej možnosti“ referenda, ktoré by mohlo znamenať destabilizáciu režimu Mohameda VI., nového marockého kráľa (Mundy, 2009, s. 116). James Baker bol autorom ďalších dvoch plánov, prvý navrhoval autonómiu Západnej Sahary v rámci Maroka, druhý navrhoval dočasnú autonómiu a potom usporiadanie referenda. Prvý plán Polisario odmietlo, druhý odmietlo Maroko a sprvu aj Polisario, ale potom prijalo myšlienku prechodnej autonómie (Zisenwine, Weitzman, 2013, s. 73). Maroko bolo proti tomu, aby v hlasovaní bola možnosť nezávislosti Západnej Sahary (Omar, 2008, s. 53). Baker vo funkcii pokračoval až do roku 2004, kedy rezignoval pre marockú neústupnosť. Tá bola založená predovšetkým na americkej podpore pre Maroko, ktorá po udalostiach 11. septembra 2001 a vyhlásení vojny proti teroru ešte vzrástla pre význam Maroka v bezpečnostnej politike Spojených štátov na Blízkom východe (Jensen, 2013, s. 17). Aj Francúzsko zohralo v Bezpečnostnej rade OSN významnú rolu v blokovaní rezolúcie, ktorá schvaľovala druhý Bakerov plán (Zisenwine, Weitzman, 2013, s. 73). Bezpečnostná rada OSN sa neodhodlala spraviť rúzne rozhodnutie a buď prinútiť Maroko k referendu o nezávislosti, alebo neuznať právo Západnej Sahary na sebaurčenie (Mundy, 2009, s. 116). Mierový proces v Západnej Sahare tak vstúpil do ďalšej fázy, do fázy hľadania kompromisu, ktorý by uspokojil obidve strany.

V máji 2005 vypukli v Západnej Sahare demonštrácie za nezávislosť, len druhé od roku 1976 (Zisenwine, Weitzman, 2013, s. 73). Novým vyslancom OSN pre Západnú Saharu sa stal v roku 2005 holandský diplomat Peter van Walsum. Bezpečnostnej rade vo svojej správe odkázal, že nezávislosť Západnej Sahary je nerealistická a obhajoval rokovania o autonómii v rámci Maroka (Pham, 2010, s. 24). Polisario prišlo s návrhom, vychádzajúcim z druhého Bakerovho plánu, ktorý doplnilo o záruky voči Maroku v prípade nezávislosti Západnej Sahary (Omar, 2008, s. 54). Maroko tento návrh odmietlo a prišlo so svojim plánom širokej autonómie v rámci Maroka, ktorú zase odmietlo Polisario (Zisenwine, Weitzman, 2013, s. 73). Po tomto neúspechu schválila Bezpečnostná rada OSN rezolúciu 1754 (2007), v ktorej vyzýva strany k rokovaniam bez kladenia si podmienok hneď na začiatku (Omar, 2008, s. 54). Novým vyslancom sa v januári 2009 stal Christopher Ross, odvtedy prebehlo viacero kôl neúspešných rokovaní. OSN každoročne viackrát predlžuje mandát misie MINURSO, ale nereaguje na výzvy ľudskoprávných organizácií a nepridalo misii mandát monitoringu ľudských práv.

7. Záver

Práca si kládla za cieľ priblížiť kontext patovej situácie v západosaharskom konflikte analýzou motivácii priamych aktérov a externých aktérov sporu. Dôležitý je takisto historický kontext a korene celého sporu. Západná Sahara je v súčasnosti rozdelená na dve časti, jedna je pod kontrolou Maroka a druhá pod kontrolou Polisaria. Napriek dlhoročnej mediácii OSN sa nepodarilo dospieť ku kompromisu, ktorý by uznali obidve strany. Súčasná patová situácia vyplynula z kombinácie mnohých faktorov. Konflikt o Západnú Saharu nemožno vysvetliť čisto z materiálneho hľadiska. Západná Sahara disponuje bohatým nerastným bohatstvom, ale ekonomické motívy nie sú jedinými motívmi aktérov. Konflikt v Západnej Sahare je aj konfliktom o priestor a o idey, z čoho vyplýva neochota jednej či druhej strany ustúpiť.

Ďalšou príčinou patovej situácie je zahraničná podpora oboch strán sporu. Maroko disponuje vo všetkých ohľadoch oproti Polisariu prevahou, ale Polisario je držané pri živote Alžírskom. Bez podpory Alžírska by boli kapacity Polisaria zabrániť Maroku dobyť celú Západnú Saharu len minimálne. Alžírsko, dlhodobý rival Maroka v regióne, nechce dopustiť zosilnenie svojho konkurenta, ktorý by po zisku a upevnení Západnej Sahary mohol obrátiť zrak na ďalšie územia, ktoré si v minulosti nárokovalo. Maroko bolo v spore už od začiatku podporované zo zahraničia, pričom hlavným zdrojom pomoci boli USA, Francúzsko a štáty Perzského zálivu. Vďaka zahraničnej pomoci dokázalo Maroko stabilizovať svoje postavenie v Západnej Sahare a na podporu od týchto krajín sa mohlo spoľahnúť aj na diplomatickom poli.

Za predpokladu nezmenenej vlády v Rabate je nereálne očakávať, že Maroko opustí územie Západnej Sahary. Ani v prípade zmeny režimu nemožno čakať marocké ústupky. Namiesto podpory zo strán mnohých významných štátov by muselo byť Maroko vystavené nesmiernemu tlaku, aby bolo možné očakávať jeho ústup. Je vysoko pravdepodobné, že marocký ústup by znamenal ohrozenie vnútornej stability Maroka. Na území Západnej Sahary je totiž prítomné už štyri dekády, investovalo doň množstvo finančných prostriedkov, stratilo tu tisíce mužov a žijú tu marockí osadníci, z ktorých sa tu už veľká časť aj narodila. Z uvedeného je zrejmé, že marocký ústup by bol katastrofálny pre akúkoľvek vládu v Rabate. Aj preto je nereálne očakávať, že USA, Francúzsko alebo Španielsko vyvinú na Maroko v tomto smere významný tlak. Ich politika sa prakticky konštantne riadi marockou stabilitou ako kľúčom k stabilite v celom Maghrebe. Už od počiatku konfliktu o Západnú Saharu videli v Maroku

klúčového a najstabilnejšieho partnera v priestore Maghrebu, pričom naopak v nezávislej Západnej Sahare možný zdroj nestability. Hoci sa v priebehu desaťročí postoj týchto krajín k Alžírsku, ktorý do veľkej miery ovplyvňuje postoj k nezávislej Západnej Sahare, zmenil a západné štáty rozvíjajú spoluprácu s Alžírskom, Maroko je pre ne aj tak prvoradé v mnohých oblastiach, ktoré sú dôležité nielen pre USA, ale aj pre európske štáty a Európsku úniu. Dôležitý faktor, ktorý prispel k zamrznutiu situácie, je fakt, že Západnej Sahare je na medzinárodnom poli venovaná len minimálna pozornosť, čo sa nezmenilo ani po objavení sa potenciálnej hrozby – radikalizácie západosaharských utečencov. Pre život v katastrofálnych podmienkach by totiž mohli ľahko podľahnúť terorizmu.

Obidve strany konfliktu držia svoje pozície v Západnej Sahare a nehodlajú ustúpiť. Tlak na Maroko zo strany veľmocí absentuje a preto je možné predpokladať, že Maroko z územia dobrovoľne neodíde. Na druhej strane, hoci je Maroko podporované významnými štátmi, nemožno očakávať ani to, že by mu dovolili oficiálne ponechať si územie Západnej Sahary. Súčasný stav je veľmocami vnímaný ako menšie zlo oproti týmto dvom krajným riešeniam. Možnosť referenda sa zdá byť po dlhoročných sporoch o oprávnených voličoch neakceptovateľnou možnosťou pre obidve strany. Ani jedna z nich nechcela pristúpiť na referendum, ktoré by pre ňu znamenalo prehru²². To predstavuje prekážku v scenári, ktorý by zahŕňal autonómiu v rámci Maroka a po istej dobe usporiadanie referenda. Projekt autonómie bez nasledovného referenda, ktorý Maroko predstavilo v roku 2007 sa zdá sa byť najväčším kompromisom na aký je Maroko ochotné pristúpiť. Aj ten je nedostatočný pre Polisario a Alžírsko. Maroko trvá na svojej politike autonómie pre Južné provincie²³ a medzinárodné ovzdušie, ktoré napomohlo v konečnom vyriešení dlhoročných konfliktov v otázke Východného Timoru či Južného Sudánu, je v otázke Západnej Sahary zatiaľ rozdelené. Maroko, vnímané ako najstabilnejší a najdemokratickejší štát v regióne severnej Afriky, má totižto významných spojencov najmä medzi západnými štátmi.

Napriek tomu, že status quo predstavuje rovnako veľkú hrozbu ako alternatívne scenáre, nie je otázka Západnej Sahary venovaná svetová pozornosť. Situácia v Západnej Sahare je relatívne pokojná a v súčasnom svete je množstvo konfliktov, ktoré sú zo svojej podstaty rovnako významné ako konflikt o Západnú Saharu, ale pre

²² V závislosti od definície voličov by totiž mohla zväčšiť rovnako autonómia ako aj nezávislosť.

²³ Južné provincie je najčastejšie používané označenie pre Západnú Saharu v marockom prostredí.

svoju konfliktnosť sú prvoradé. Dôležitý je aj mediálny obraz konfliktu, o ktorom by sa dalo povedať, že prakticky neexistuje, pretože aj v mediálnom svete je zatienený horúcejšími konfliktmi. Konflikt o Západnú Saharu stojí v tieni konfliktu Izraela a Palestíny, vojny proti Islamskému štátu, občianskej vojne v Sýrii a Jemene a ďalších ohnisk nepokojov v regióne severnej Afriky a Blízkeho východu.

Kľúčom k vyriešeniu situácie je v prvom rade postoj Maroka a Alžírsku a dôležitý je aj postoj medzinárodného spoločenstva. Ten je aj napriek tomu, že Západná Sahara má právo na sebaurčenie a je jedným z posledných nedekolonizovaných území na svete, pasívny a OSN nedokázala svojou misiou MINURSO zabezpečiť konanie referenda, ktoré by odpovedalo právu na sebaurčenie. Bezpečnostná rada OSN, ktorá disponuje právomocami vyriešiť konflikt, je zdá sa náchylná vydať sa cestou najmenšieho odporu. Tým je vo voľbe medzi destabilizáciou Maroka a znepriatelením si Polisaria status quo (Mundy, 2009, s. 122). Status quo ale nerieši spor o Západnú Saharu z dlhodobého hľadiska a je len oddáľovaním ťažkého rozhodnutia, ktoré bude musieť byť napokon jedného dňa prijaté.

Summary

The aim of the thesis was to analyse the Western Sahara dispute primarily in its geopolitical context, but also from the historical, legal and economic perspective. The dispute and its potential resolution is heavily influenced by the external actors. They do face a trade-off between Sahrawi self-determination and the Moroccan sovereignty above the Western Sahara. Actors like France, Spain and the USA worry about the viability of the independent Sahrawi state and prefer the stability and predictability of Morocco. Even the UN is reluctant to take risks and to resolve the dispute and prefers the way of least risk – status quo. However, this way might be riskier long-term.

Použitá literatura

Dokumenty

1514 (XV). *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. *UN Documents* [online]. 14 December 1960 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514\(XV\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1514(XV))

1541 (XV). *Principles that should guide Members in determining whether or not an obligation exists to transmit the information called for under Article 73e of the Charter*. *UN Documents* [online]. 15 December 1960 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1541\(XV\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1541(XV))

3292 (XXIX). *Question of Spanish Sahara*. *UN Documents* [online]. 13 December 1974 [cit. 2014-11-16]. Dostupné z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3292\(XXIX\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3292(XXIX))

AFRICAN UNION. *OAU Charter* [online]. 1963 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.au.int/en/sites/default/files/OAU_Charter_1963_0.pdf

AMERICAN SOCIETY OF INTERNATIONAL LAW. *Stable Treaty Between France and Spain Regarding Morocco*. *The American Journal of International Law*, Vol. 7, No. 2, Supplement: Official Documents (Apr., 1913), pp. 81-99 [online]. 1913 [cit. 2014-11-21]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/2212275.pdf?acceptTC=true&jpdConfirm=true>

ARSO (Association de soutien à un référendum libre et régulier au Sahara Occidental). *Recognitions SADR* [online]. 2014 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.arso.org/03-2.htm>

CIA (Central Intelligence Agency). *Western Sahara*. *In The World Factbook* [online]. 2014 [cit. 2014-06-25]. Dostupné z: https://www.cia.gov/Library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_wi.pdf

CORELL, Hans. *Letter dated 29 January 2002 from the Under-Secretary-General for Legal Affairs, the Legal Counsel, addressed to the President of the Security Council* [online]. 2002 [cit. 2014-11-12]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2002/161

- HUMAN RIGHTS WATCH. *Off the Radar: Human Rights in the Tindouf Refugee Camps*. [online]. 2014. [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/algeria1014web.pdf>
- MARSHALL, G. Monty. *Center for Systemic Peace: Major Episodes of Political Violence 1946-2013*. [online]. 2014 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.systemicpeace.org/warlist.htm>
- MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR. *Western Sahara: Advisory Opinion of 16 October 1975* [online]. 1975 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=323>
- MINISTERSTVO DOPRAVY. *Dohovor Organizácie spojených národov o morskom práve (z 10. decembra 1982)* [online]. 2014 [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.telecom.gov.sk/externe/legeu/externe/98-0623.pdf>
- MINURSO. *Milestones in the Western Sahara Conflict* [online]. 2009. [cit. 2014-11-14]. Dostupné z: <http://minurso.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=b67SKR4JLk%3D&tabid=9540&language=en-US>
- OSN. *The Situation Concerning Western Sahara: Report of the Secretary General S/21360*. [online]. 1990 [cit. 2014-11-14]. Dostupné z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/21360
- OSN. *Decolonization* [online]. 2014a [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/globalissues/decolonization/>
- OSN. *Non-Self-Governing Territories* [online]. 2014b [cit. 2014-11-12]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml>.
- OSN DESA. *World Population Prospects, the 2012 Revision*. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division, Population Estimates and Projections Section. [online]. 2013a [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: http://esa.un.org/unpd/wpp/Excel-Data/EXCEL_FILES/1_Population/WPP2012_POP_F01_1_TOTAL_POPULATION_BOTH_SEXES.XLS
- OSN DESA. *World Population Prospects: The 2012 Revision, Volume II, Demographic Profiles. Western Sahara: Extended profile*. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division, Population Estimates and Projections Section.

[online]. 2013b [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://esa.un.org/wpp/Demographic-Profiles/pdfs/732.pdf>

SEA AROUND US. *EEZ Waters Of Morocco* [online]. 2014a [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.seaaroundus.org/eez/504.aspx>

SEA AROUND US. *EEZ Waters Of Western Sahara (Morocco)* [online]. 2014b [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.seaaroundus.org/eez/732.aspx>

S/RES/690/1991. The Situation Concerning Western Sahara: Resolution 690. In: *Rada bezpečnosti OSN* [online]. 29 April 1991 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/26/IMG/NR059626.pdf?OpenElement>

THE GEOGRAPHER. *International Boundary Study: Morocco – Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary* [online]. September 14, 1961, No. 9 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibs009.pdf>

THE GEOGRAPHER. *International Boundary Study: Algeria – Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary* [online]. July 30, 1968, No. 84 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibs084.pdf>

UNITED NATIONS PEACEMAKER. *Declaration of Principles on Western Sahara by Spain, Morocco and Mauritania* [online]. 1975 [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/MA-MR-ES_751114_DeclarationPrinciplesOnWesternSahara_0.pdf

Články

BBC News. *Chirac stirs tension in Sahara*. *BBC News* [online]. 3 December, 2001 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1689945.stm>

CORDELL, Dana. *The Story of Phosphorus: 8 reasons why we need to rethink the management of phosphorus resources in the global food system*. [online]. 2008 [cit. 2014-10-26]. Dostupné z: <http://phosphorusfutures.net/why-phosphorus.html>

CORDELL, Dana. *The Story of Phosphorus: Sustainability implications of global phosphorus scarcity for food security* [online]. 2010 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:291760/FULLTEXT01.pdf>

EURÓPSKY PARLAMENT. *MEPs approve renewed EU-Morocco Fisheries agreement* [online]. 10 December 2013 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z:

<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20131206IPR30021/html/MEPs-approve-renewed-EU-Morocco-Fisheries-agreement>

HAGEN, Erik. *The role of natural resources in the Western Saharan conflict, and the interests involved*. United States International University [online]. 2008 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.unisa.ac.za/contents/faculties/law/docs/15hagen.pdf>

LEITE, Pedro Pinto, Claes OLSSON a Toby SHELLEY. *The Western Sahara conflict: The role of natural resources in decolonization*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet. [online]. 2006 [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <http://nai.diva-portal.org/smash/get/diva2:240540/FULLTEXT02.pdf>

MAY, Clifford. *Morocco Quits O.A.U. over Polisario*. *New York Times* [online]. November 13, 1984 [cit. 2014-12-16]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1984/11/13/world/morocco-quits-oau-over-polisario.html>

MINURSO. *MINURSO Background* [online]. 2014. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurso/background.shtml>

MUNDY, Jacob. *Out with the Old, in with the New: Western Sahara back to Square One?*. *Mediterranean Politics* [online]. 2009, vol. 14, issue 1, s. 115-122 [cit. 2015-05-11]. DOI: 10.1080/13629390902747525.

MUNDY, Jacob. *Algeria and the Western Sahara Dispute*. *The Maghreb Center Journal* [online]. 2010 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: https://maghrebcenter.files.wordpress.com/2011/07/maghrebcenter-journal-mundy_algeria-w-sahara.pdf

MUNENE, Macharia. *History of Western Sahara and Spanish colonisation*. United States International University [online]. 2004 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://www.unisa.ac.za/contents/faculties/law/docs/04munene.pdf>

OMAR, Sidi M. 2008. *The right to self-determination and the indigenous people of Western Sahara*. *Cambridge Review of International Affairs* [online]. 21(1): 41-57 [cit. 2015-04-08]. DOI: 10.1080/09557570701828584. ISSN 0955-7571. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09557570701828584>

PHAM, J. Peter. 2010. *Not Another Failed State: Toward a Realistic Solution in the Western Sahara*. *The Journal of the Middle East and Africa* [online]. 1(1): 1-24 [cit.

2015-04-08]. DOI: 10.1080/21520841003741463. ISSN 2152-0844. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21520841003741463>

SAIDY, Brahim. American Interests in the Western Sahara Conflict. *American Foreign Policy Interests* [online]. 2011, vol. 33, issue 2, s. 86-92 [cit. 2014-12-10]. DOI: 10.1080/10803920.2011.570735. Dostupné z: <http://www.informaworld.com/openurl?genre=article>

WIKIPEDIA. International recognition of the Sahrawi Arab Democratic Republic. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 07. 08. 2011, last modified on 22. 12. 2014 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_the_Sahrawi_Arab_Democratic_Republic

ZOUBIR, Yahia H. Stalemate in Western Sahara: Ending International Legality. *Middle East Policy* [online]. Winter 2007, Vol. XIV, No. 4 [cit. 2014-12-10]. Dostupné z: <http://arso.org/ZoubirMEPwinterWS.pdf>

ZOUBIR, Yahia H. 2009. The United States and Maghreb-Sahel security. *International Affairs* [online]. 85(5): 977-995 [cit. 2014-12-10]. DOI: 10.1111/j.1468-2346.2009.00842.x. ISSN 00205850. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1468-2346.2009.00842.x>

ZOUBIR, Yahia H. a Karima BENABDALLAH-GAMBIER. The United States and the North African Imbroglia: Balancing Interests in Algeria, Morocco, and the Western Sahara. *Mediterranean Politics* [online]. 2005, vol. 10, issue 2, s. 181-202 [cit. 2014-12-01]. DOI: 10.1080/13629390500124333.

Monografie

BAKHASHAB, Omar Abubakar. 1984. *The organisation of African unity and regional disputes: a study of African conflicts*. Glasgow. University of Glasgow. Dizertační práce. Dostupné z: http://theses.gla.ac.uk/5122/1/1984BakhashabPhd_voll.pdf

BESNYÖ, János. *Western Sahara* [online]. Budapest: Ad Librum, 2009 [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: http://www.kalasznyikov.hu/dokumentumok/besnyo_western_sahara.pdf

BOUKHARS, Anouar a Jacques ROUSSELLIER. *Perspectives on Western Sahara: myths, nationalisms, and geopolitics*. 327 pages. ISBN 9781442226852.

- CASPERSEN, Nina a Gareth R STANSFIELD. *Unrecognized states in the international system*. New York: Routledge, 2011, 253 p. ISBN 0203834518.
- FABRY, Mikulas. *Recognizing states: international society and the establishment of new states since 1776*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 256 s. ISBN 978-0-19-956444-6.
- GANTZEL, Klaus Jürgen a Torsten SCHWINGHAMMER. *Warfare since the Second World War*. New Brunswick, NJ [u.a.]: Transaction Publ, 2000. ISBN 9781560004134.
- HAINSWORTH, Paul a Stephen MCCLOSKEY. *The East Timor question: the struggle for independence from Indonesia*. London: I.B. Tauris. 2000, 222 s. ISBN 1860644082.
- JENSEN, Erik. *Western Sahara: anatomy of a stalemate*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2005, 180 p. ISBN 1588263053.
- JENSEN, Geoffrey. *War and insurgency in the Western Sahara* [online]. Carlisle, PA : Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, 2013, 89 pages [cit. 2015-01-07]. ISBN 978-158-4875-697. Dostupné z: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub1152.pdf>
- LANDSBERG, Chris a Jo-Ansie VAN WYK. *South African foreign policy review. Volume 1*. Pretoria: Africa Institute of South Africa. 2012.
- POPESCU, Nicu. 2011. *EU foreign policy and post-Soviet conflicts: stealth intervention*. New York: Routledge, 157 p. Routledge advances in European politics, 71. ISBN 02-038-3478-X.
- RIEGL, Martin. *Problematika kvazistátů (typologie a trendy vývoje)*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2010, 233 s. Vedoucí diplomové práce Doc. B. Hnízdo.
- RIEGL, Martin. *Proměny politické mapy po roce 1945*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 238 s. ISBN 978-80-247-4111-6.
- RUBIN, Barry M. *Conflict and insurgency in the contemporary Middle East*. New York: Routledge, 2009, 289 s. Middle Eastern Military Studies. ISBN 0203881877.
- SPRINGEROVÁ, Pavlína, Michaela KUDYNOVÁ a Lenka POLCEROVÁ. *Západní Sahara – zapomenutý konflikt*. V Olomouci: Periplum, 2012, 207 s. ISBN 978-80-86624-60-0.

TOCCI, Nathalie. 2011. *The European Union, civil society, and conflict*. New York: Routledge, 185 p. ISBN 9780415596718.

TROUT, Frank. *Morocco's Saharan frontiers*. Geneva: Droz. 1969.

WILLIS, Michael J. *Politics and power in the Maghreb: Algeria, Tunisia and Morocco from independence to the Arab spring*. New York: Columbia University Press, 2012, vii, 410 p. ISBN 9780231800938.

ZISENWINE, Daniel a Bruce MADDY-WEITZMAN. *Contemporary Morocco: state, politics and society under Mohammed VI*. 1. publ. London: Routledge, 2013. ISBN 9780415695466.

ZUNES, Stephen a Jacob MUNDY. *Western Sahara: war, nationalism, and conflict irresolution*. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 2010, xxxvii, 319 p. ISBN 9780815632191.

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Španielske územia v severnej Afrike

Príloha č. 2: Vízia Veľkého Maroka a vyznačená časť Západnej Sahary pod marockou kontrolou

Príloha č. 3: Mapa, znázorňujúca priebeh výstavby marockých bermov a územie kontrolované Polisariom

Príloha č. 4: Mapa nasadenia jednotiek MINURSO s vyznačenou nárazníkovou zónou

Príloha č. 5: Mapa štátov uznávajúcich SADR (tmavosivou sú vyznačené štáty, ktoré stiahli alebo zmrazili uznanie SADR)

Príloha č. 6: Vývoj počtu štátov uznávajúcich SADR

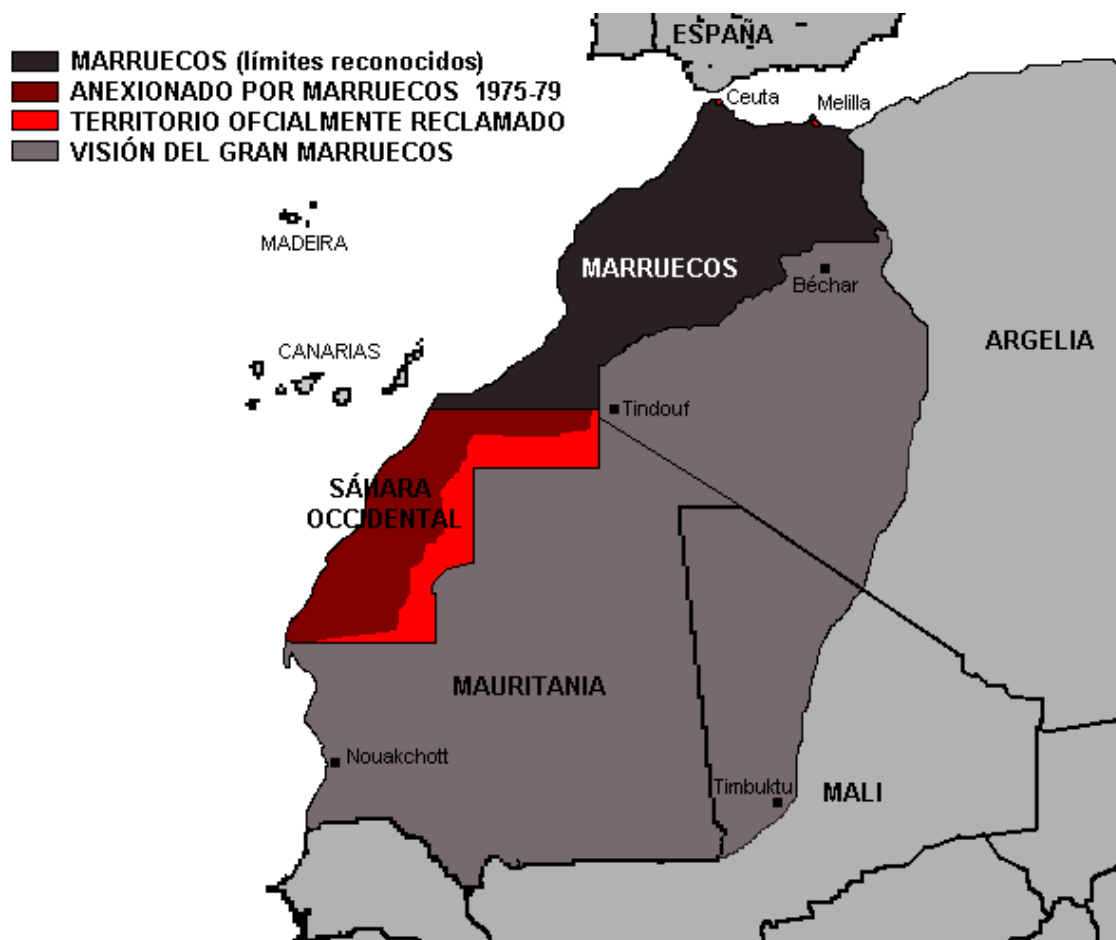
Prílohy

Príloha č. 1: Španielske územia v severnej Afrike

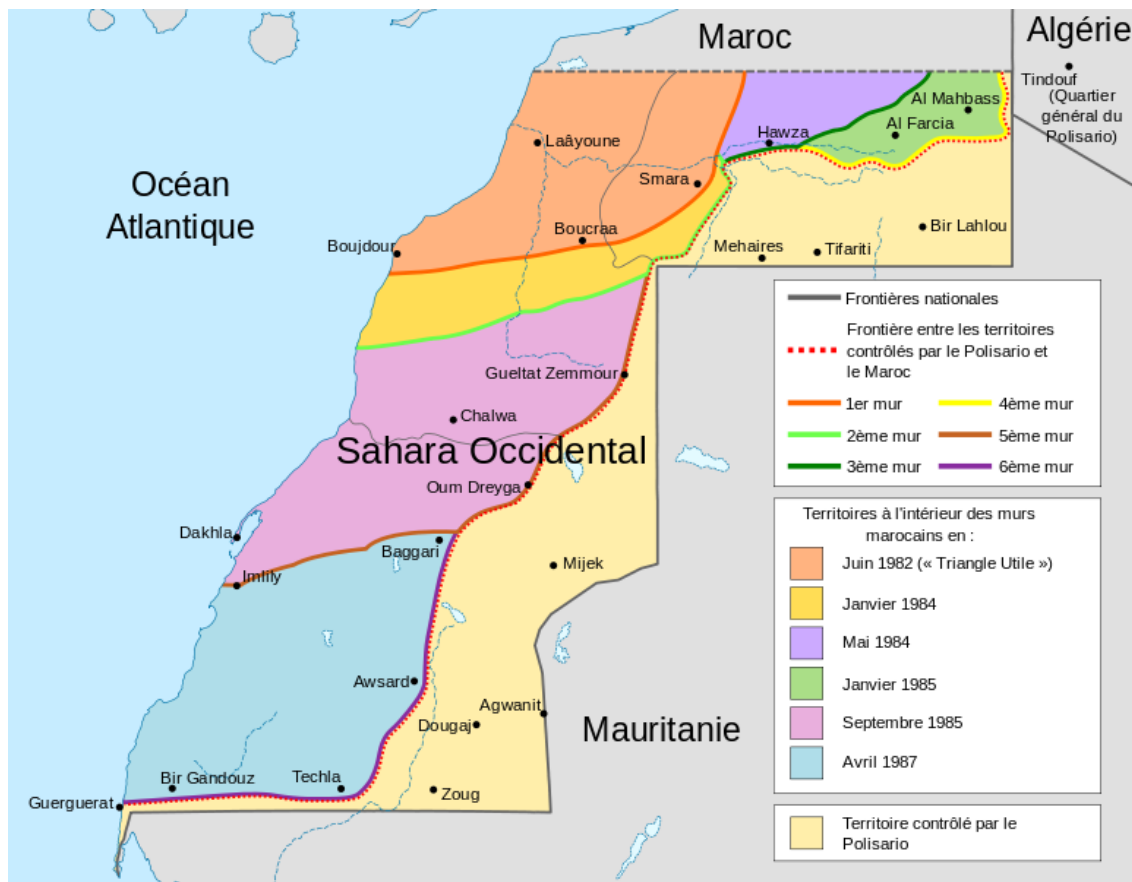
Zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/23/Morocco_Protectorate.svg/2000px-Morocco_Protectorate.svg.png

Príloha č. 2: Vízia Veľkého Maroka a vyznačená časť Západnej Sahary pod marockou kontrolou

Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ab/Gran_Marruecos.PNG

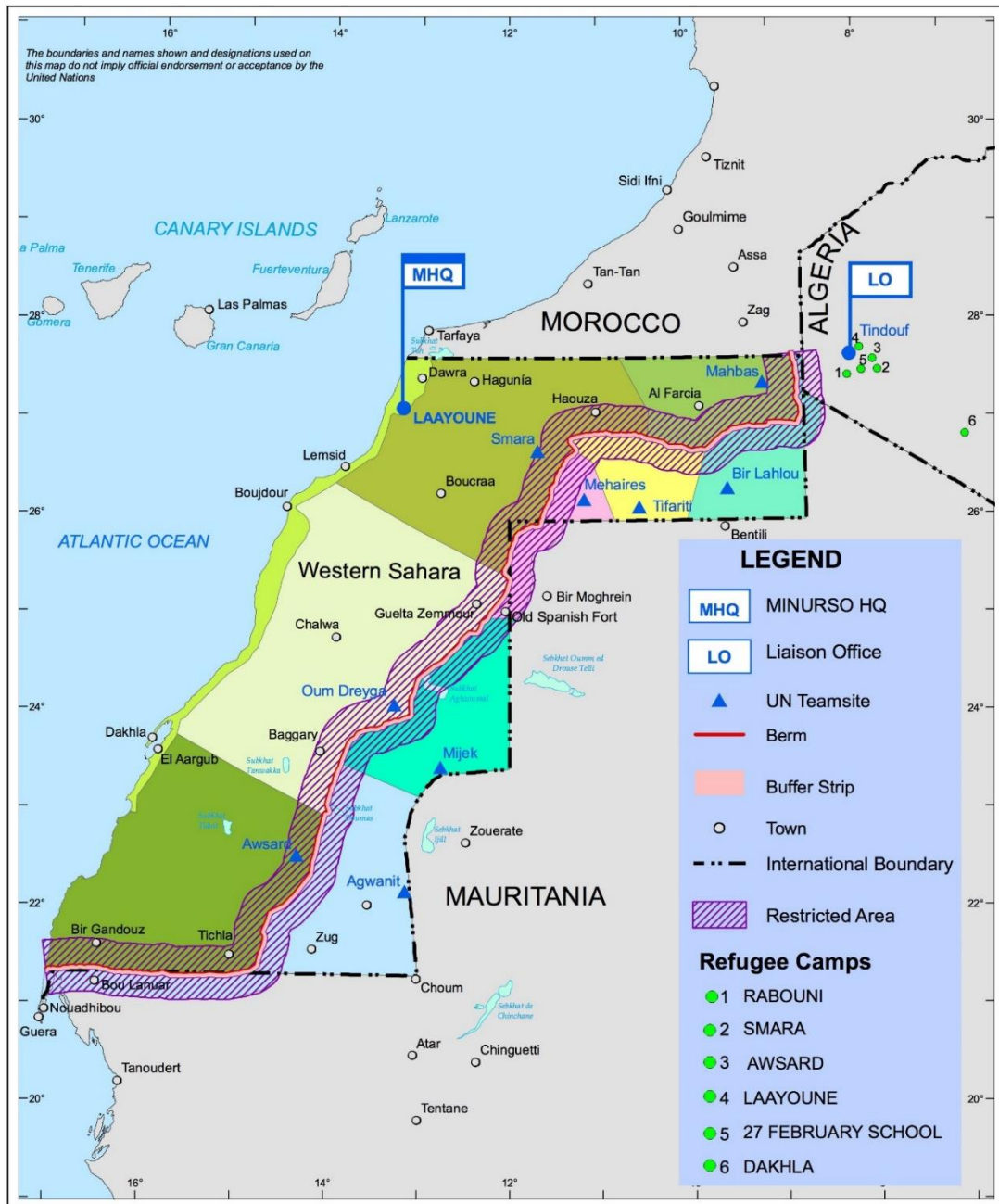
Príloha č. 3: Mapa, znázorňujúca priebeh výstavby marockých bermov a územie kontrolované Polisariom

Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Western_sahara_walls_moroccan_map-fr.svg

Príloha č. 4: Mapa nasadenia jednotiek MINURSO s vyznačenou nárazníkovou zónou

DEPLOYMENT OF MINURSO

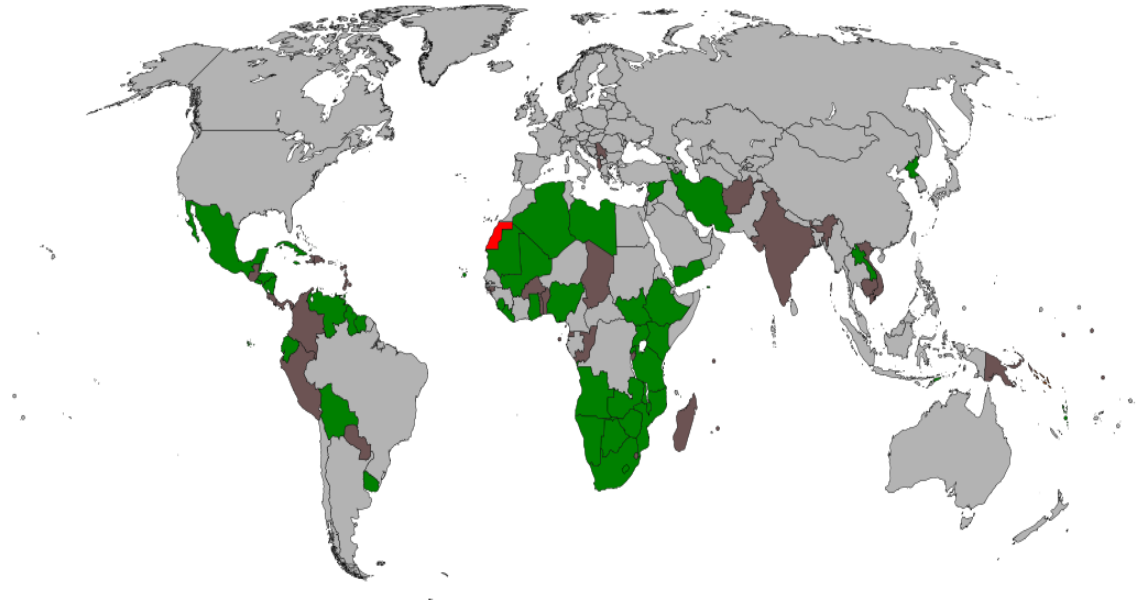
Map No: A4-010

This map shows the Operational Area of MINURSO including location of refugee camps in Tindouf.

MINURSO GIS Cell
04 May 2007

Zdroj: https://sandanddust.files.wordpress.com/2008/10/minurso_ceasefire.jpg

Príloha č. 5: Mapa štátov uznávajúcich SADR (zelenou; tmavosivou sú vyznačené štáty, ktoré stiahli alebo zmrazili uznanie SADR)

Zdroj:http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/01/Recognition_of_SADR.svg

Príloha č. 6: Vývoj počtu štátov uznávajúcich SADR

